

Tartalom

TEJÚT

Choli Daróczi József : <i>Dal</i> (vers)	3
---	---

CSILLAGSZEM

Rákóczi Zoltán : <i>Látótér; Gyöngysor</i> (versek)	4
Balogh Ádám : <i>Rajt!</i> (jegyzet)	6
Ilies Renáta : <i>Mintha élnék; Anyaszomorító; Tőle terhes</i> (versek)	8
Nyerges Gábor Ádám : <i>Nyár</i> (regényrészlet)	10
Szegedi Eszter : <i>Térelem; Esőisten; Ikerablak</i> (versek)	13
Zelei Bori : <i>Ne félj!</i> (regényrészlet)	14
Gulisio Tímea : <i>Késő</i> (vers)	16

Válogatás a Független Mentorhálózat alkotóinak verseiből és prózáiból I.

Gerlei Dávid : <i>Kapaszkodó</i> (vers)	18
Veszprémi Szilveszter : <i>Legénylakás</i> (vers)	19
Biró Zsombor Aurél : <i>Varjúketrec</i> (novella)	20
Bakos Gyöngyi : <i>M. L.</i> (tárca)	25
Szirony Brigitta : <i>nyugodj meg</i> (vers)	27
Zala Eszter : <i>Dagerrotípiá; Eldobható</i> (versek)	28
Szauer Lilla : <i>Szertartás</i> (vers)	29
Holt Lenszki : <i>Csigák a halál után; Falarcú új lakó; Pókpetekaviár; Zárás</i> (tárcák)	30
Balogh Virág Katalin : <i>Kiköpött Senki</i> (novella)	32

CSILLAGVIZSGÁLÓ

Kustos Júlia : <i>Elkapott tekintetekbe égett képek</i> (Németh Gábor Dávid: <i>Banán és kutya</i>)	36
Németh Gábor Dávid : <i>Harmadik; Ecsetelő</i> (versek)	38

CSILLAGKÉP

<i>Állatvanbent</i> – Koronczi Endre interjúja Szabó Attila képzőművésszel	41
---	----

CSILLAGPOR

<i>Mire jutottunk?</i> – Weiner Sennyey Tibor összeállítása a Független Mentorhálózat és a Kárpát-medencei Tehetségongozó Nonprofit Kft. tevékenységéről	49
<i>Homo ludens</i> – László Anikó interjúja Lencse Máté pedagógus-játékfejlesztővel	69

KICSI CSILLAG

Balogh Flóra : <i>A legszebb róka a világon</i> (mese)	75
Lakatos István : <i>Ha ma élne, Anne Frank mémekeket posztolna</i> (Ari Folman–David Polonsky: <i>Anne Frank naplója</i>)	78
Ari Folman–David Polonsky : <i>Anne Frank naplója</i> (részlet)	80

SZERZŐINK

Vintage

CHOLI DARÓCZI JÓZSEF

Dal

Felettem az ég sosem volt kék
füst takarta mindig a napot.
Felettem nem ragyogott csillag:
apám temető mellett lakott.
Előttem nem volt taposott út:
minden lépés első, az enyém.
Előttem nem a rétek zöldek,
a rét vagyok, a gazdag televény.
Imát a varjaktól tanultam,
anyám mindig bús nótát dúdolt.
Füstkárpitból, anyám bús dalával,
a világ элем így rúgtatott.
Előttem nem nyílnak virágok,
kutyatej virult az udvaron.
Önmagam, a magam zugában,
a világhoz csak most szoktatom.
Felettem az ég sosem volt kék,
füst takarta mindig a napot.
Felettem nem ragyogott csillag,
de a temető mellől elballagok.

Rákóczi Zoltán

Látótér

Hatalmas matracuk van,
akkor is belógnak a képbe,
ha a szem elfordul tőlük.
Elég magasan fekszenek,
nem félnek az árnyaktól,
akik a kilógó testrészeket
keresik. Mások csak
takaróval védekeznek,
nyáron az izzadást is
vállalják, hogy biztonságban
érezzék magukat.
Őket elnyeli a matrac,
mindenhol fehéret látnak,
és közben elfelejtik, hogy
az aluljáró az ágykeret.

Gyöngysor

A földet törvény tartja,
forгатja, tolja, mint az óra
a napszakot, mikor átáll.
Kiterjed a részletekre,
azt is előírja, hogy
mi válhat kámforrá.
Mikor a talaj fölött
szikrák pattognak elő,
vagy gyöngyök jelennek meg,
a kámfor visszafordul,
és megdől az óramű,
amit irányítani véltem.
A gyöngyök elgurulnak,
mint az izzadság,
ha utánuk megyek,
csak egy tájat látok
magam helyett,
és nem tudom,
melyik részét alakítom én.

BALOGH ÁDÁM

Rajt!

Csendben ülünk a fülkében, nézünk ki az ablakon, én arra gondolok, jó volna olyan gyorsan futni, ahogyan a vonat szalad, megtapasztalni egy másfajta menetszelet, mint amit sprintelés közben érzek. Gyuri, a büfés bont egy sört valakinek a szomszéd kabinban, kész, rajt, felállok, mint ahogyan a rajtpisztoly durranása után egyenesedek fel, csukott szemmel hajlok ki az ablakon, a vonat kattogását a lépteimnek gondolom, a kabin fémes szagát úgy szívom be, mint valami újfajta sportkrémet, amivel bekentem magam a döntő előtt, és ez a sprinter lépteinél ritkább kattogás nagyobb lépteket és hosszabb távot feltételez, egy óriás vagyok, az égig érek, kinyitom a szemem, kacsintok a madarakra, na, gyertek, az egész mezőnyt legyőzőm, a felhők nem ellenfelek, inkább kis frissítők, ha megszomjazom, nyitott szájjal szaladok beléjük, kiszívom a nedvességet, hogy bírjam a végéig, és amikor elkezd lassítani a vonat, én is lelassulok vele, valami idegen nyelven mondják be, micsoda világrekorddal vertem a mezőnyt, ennyi csak az eredményhirdetés, az éremosztás elmarad, hacsak Gyuri nem kínálja körbe a sajtos tallért, és én legszívesebben azt mondanám, hé, a többieknek nem jár, ők nem is futottak, csak bámultak ki a fejükből.

Menekült

ILIES RENÁTA

Mintha élnek

Ahol én lakom, ott feketék az árnyak. Denevérek szállnak.
Amerre lépek, ott szúrós szaga van a boldogtalanságnak.

Ahová tartok, ott nincsenek ajtók, de a lépcső meredek.
Ahonnan jöttem, ott mezítláb koldulnak kócos kisgyerekek.

Ahol én élek, ott minden be van osztva. Hetente egy vekni.
Ahol születtem, ott megszokott az asszonyt pofonnal nevelni.

Bármerre járok, a kezemen bilincs, a nyakamon hurok.
Éppen csak akkor fáj, amikor lélegzem, amikor mozdulok.

A villamos késik. Elpirul a lámpa. Fekszenek a padon.
Ahol én lakom, ott nincs pénz gyógyszerre, az egészség egy vagyon.

Nem hiszek semmiben. (Keresztet) mindenki csak magára vessen!
Szenvedjen, aki él, hogy legyen, amiről megemlékezhesen.

Ott lakom, ahol az emberek jó része nagy terheket cipel.
Arra mennek, ahol könnyen leöblítik kétszer két decivel.

Ismerik a pultost. Ingyen ital nincs, de hitelre fog adni.
Én egyedül jöttem. Engem csak örökbe kellene fogadni.

Anyaszomorító

Semmi sem jó.

A kád kihűlt vizéből iszom.
Szomszédokat verek fel
a nagy hallgatásommal.
Az utcánknek új nevet adok.
Minden olyan lassú, vontatott.
Az állomást várnám, nem a vonatot.
Mintha tudnám, hol a haza.
Mert téged csak otthon talállak.
Alszol megint.
Hosszan elnézlek,
mielőtt még felszomorítalak.

Tőle terhes

van egy férfi. mindennap látom.
követem őt facebookon, instán.
nagyon kíváncsian vágyom,
s kicsit mazochistán.

én leszek szűz, ha azt kéri.
(sose volt az ágyam tele)
de szemére vetem, hogy az
övét hány nő lihegte be.

ez a férfi tegnap felhívott.
zaklatott volt a hangja.
bocsássak meg neki, kéri.
az asszonnyal maradna.

sajnálom őt. olyan szelíd,
okos, engedelmes.
szívem szerint nem rontanám el.
szívem szerint nem mondanám el,

hogy már három hónapja, hogy:
nem vagyok tőle terhes.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Nyár

Nyár. Ennek nem árt még egyszer nekifutni: nyár. Ezt ugyanis végiggondolni, feldolgozni, de főleg beletörődni szinte lehetetlen. Érzi ezt Sziránó is, nekifut hát harmadjára is, nyár, mondja inkább csak befelé, hang nélkül, miközben a belül, maga elől is féltve őrzött kis lelki bensejében folyó gyászos üzelmekre is mintha teljes erővel tehenkedne rá ez a nagy, verejtéktől nyirkos, lassan szuszogó, álmosító entitás: az évszak. Mintha csak valami óriás kemence akolmelege hibernálná, azaz pont hogy nem, fűtené inkább mozgás- és életképtelenné mindenét. A nyár, mint a téli magányfázás is, belül van, Sziránó legbelsőbb rétegeiben, mintha csak közvetlenül a sejtfalait melegítené át a tűző nap, s tulajdon szíve egyre lassabb pumpálása volna a lustán olvadó verőfény kiapadhatatlan forrása. Gondolkodni. Sincs. Erő.

De persze mégis muszáj, most is épp beszél valamit Osztályfőnök, elkerülhetetlen hát valami minimális agytevékenység. Sziránó mégis elkerüli, pusztán a szavak hangalakja jut át a párából és hőből kötött, minden külső ingert végtelenül letompító, erős burkon, a jelentésüket nincs erő megfejteni. Csak akkor sikerül, mire már kimondatott az épp párolgás közben lévő állóvizet is felkavarni képes mondat az *és ki mit fog dolgozni nyáron?* (akkor tehát erről érdeklődhetett Osztályfőnök) kérdésre válaszul. Hogy a Pálffy *modellkedni* fog. Jól hallotta, kétszer is el tudja ismételni magában a döbbszent csendben. MODELLEKEDNI. Röhhögéssámlitúdók szakítanak mély árkokat a tanév utolsó osztályfőnöki órájának már amúgy is gyengülő szövetű szellemi talajába. Bödön félhangosan bekiabál valamit, annyi hallatszik csak, hogy modell. Tán csak ennyi is, modell, höhöhö, hahaha. Sziránó szinte kába. Valaki valamizni fog valahány hétig. Lemezboltban, könyvesboltban. Nagybátyja gazdaságában mezőgazdasági idénymunkát. Paraszt, höhöhö, hahaha. Rászólás Bödönre, fejezze be, elnézést tanárnő, a valaha észlelt legmélyebb hangfekvésű, riadt cincogás. Gomolyog Sziránó körül az épp történő, csökkentett energiatartalmú élet, valaki szerkesztőségben lesz gyakornok, Laura fodrászatban. Laura fodrászatban. Laura fodrászatban. Sziránó tudata kétségbeesett markolással kapaszkodik az információba, s forgatja egészen addig, amíg a lefagyó számítógéphez hasonlatos tudat végre-valahára értelmezni képes az elhangzottakat. Laura, a szerelme egy fodrászüzletben fog dolgozni egy hónapig.

Sziránó pedig innentől csak zuhan a nyárba. Lassú és végeérhetetlen zuhanással, ami mégsem lebegés, annál instabilabb, szédítőbb, mégis sokkal-sokkal lassabb. Gipszállagúra habart finomfőzelék gusztustalanka masszajaként nyúlnak-lottyannak, majd placcsannak feje fölött át a napok. Délben kel, későn fekszik. Tévé néz, számítógépet pöccögtet, néha olvas kicsit. Egyszer-egyszer találkozik Fostónival, de az többnyire nyaral. A Schneider is. A lányok közül is a jobb fejek, a Viki meg az Orsi. Meg még ki van? Már nem is tudja, ki van, mi van, mert lágyulnak a csontjai, bőre pedig, mint a véletlenül mikróba tett alufólia, szivárványszín tűzijátékként gyúl meg, majd olvad vissza rá.

Egyetlen dolog tagolja csak a kánikulát. Egyenarcú, egymásra ragadó, egyetlen ragacsosá deformálódó napjai egyetlen jelölője. A fodrászat, ahová mindennap elmegy. Illetve az utca szemben lévő oldaláig, ahonnan ő még épp egész jól belát, de ő, úgy sejtí, a kirakat onnansó oldaláról mégsem lehet olyan könnyű egyértelműséggel kiszűrhető. Ott áll hát, forró, elsózott leves csordogál cseppekben teste teljes felületén, a haja száradt szénaként készül bármelyik pillanatban lángra kapni.

És mindezt úgy, hogy még nincs is az utcán. Csak az első alkalommal volt, mikor bejárva a Laura által az órán említett kerület összes fodrászatát, végül megtalálta, melyikben dolgozik a szerelme. Harmadjára ment vissza oda, mondván, lehetetlen, hogy egyikben sem, nyilván csak épp nem vette észre. És valóban. Laura ténylegesen ott tündérekedik és tüsténkedik, Sziránó szerelme szabályos glóriát lehel köré, melynek prizmájában fehér köpenye sugárzón felragyog. Sokat mosolyog, beszélget. Azzal a futársráccal is, aki épp beállít a boltba. Éjfekete hajával játszik, ajkát harapdálja mosolygós zavarában. Aztán a futár el, Laura pedig újra haját söpör, kencével baszakszik, eszközöket tisztogat. És öszszevihog az egyik fodrászcsajjal, mintha csak valami édes és kedves titkok őrzői lennének. Mintha csak pasikról vagy még inkább egy bizonyosról trécselnének. Olyan cuki, hát nem cuki, dehogynem cuki, szerintem te is bejössz neki, szinkronizálja Sziránó magamagának hangtalanul és befelé a párbeszédet. Laura most lehajol, leejthetett valamit, Laura most főlegyenesezik, fölvette a valamit. Minden érdekes, amit csinál, mert mindent érdekesen csinál. Most megvakarja a feje búbját, most szolidan igazít egyet a nadrágján. Most megint összekuncog azzal a... azzal a rohadt, fertelmes kurvával. Kerítőnővel. Mádámmal. Éj királynőjével. Aki itt móríkalja, hogy ugyan, ha legközelebb visszajön az a mocsadék nyálgép, hát vesse már rá magát, amint belép az ajtón, ne is zavartassák magukat, elvégre a szabad szerelemnél nincs fontosabb.

Sziránó halott, egy mozgó halott, megy épp bele a halálba, illetve folyamatosan megy, halad csak ebben a végtelenné nyújtott halálban. Hazautja is maga a halál, halál a platni-forróságú beton, de a trillázó madár (halálmadár) is, hogy akadna a torkán a jancsiszög. És halál a zebra, halál a piros lámpa és a zöld is, halálok a kirakatok és a szembejövő dekoltázsok és miniszoknyák. Halál és semmi, legfőképp veszteség, ahogy épp pereg ki ujjai közül életének kevés maradék értelme is, ahogy épp most veszíti el Laurát. Rendben, nem szeret, de legalább mást se szeressen helyettem, motyogja egészen halkan, sírós torokhangon egy barátságosabb parkolóórának. Együtt érző, gyászos mozdulatlansággal cövekel vele szemben alkalmi beszélgetőtársa. Sziránó nyel pár korty könnyet, erőt vesz magán, továbbmegy hazafelé. És így tesz innentől fogva minden egyes további napon is, míg csak el nem jön a tanévkezdés.

Részlet egy készülő regényből

Szatír kuvasszal

SZEGEDI ESZTER

Térelem

Véraláfutásaim egy ciklus
 fázisképeivé egyszerűsödnek.
 Adszorbeálva a fájdalmat –
 egyenletesen adagolt örökségemet.
 A hibákat szeretem a testemen kívül hordani.
 Sebek nélkül süllyedő térelem vagyok –
 achillestől kulcscontig.

Eszősten

Hajszálrepedés-mozdulatok
 csorognak karomon
 szétfeszítik a sejteket
 közülük sötétség
 folyik minden megérintett tárgyon
 áldozati állat vére

Ikerablak

Homlokomon ablak lettél.
 Csupán az érintések zsíros spirálja tapad hozzád.
 Rajtad keresztül
 betűzöm az eget:
 mit üzennek a cirrusok, cumulusok.
 Kezdünk áttetszővé válni.

ZELEI BORI

Ne félj!

Elhítem magammal, hogy biztosan olvasok a gondolataiban, és közben imádkozom, hogy tényleg úgy legyen. Az arcomra kis mosolyt erőltetek. Nem nehéz. A csajom így is csinos.

- Akkor én... – kemény hangon kezdi. Aztán nyel egyet.
- Kihasznlom a meggyöngült erőt. Persze azt hiszi, hogy blöffölni fogok.
- Elköltözöm – villantom a nagy hírt. Gúnyba torzul az arca.
- Hova?

Látom, hogy végiggörgeti a fejében a barátaimat. Bélus és Máté szoba sem jöhet. A volt osztálytársaim listáján röhögnie kell. Fogalma sincs, hogy mire számítsen. Abban biztos, hogy a szüleimhez semmi pénzért nem mennék haza, de nem vél ismerni körülöttem jó csajokat, legalábbis bízik benne, hogy egyikük sem az.

- Mégis, hová a francba fogsz elköltözni most?

Hát ez hamar leterítette. Kész. Megsajnálom. Most akkor tényleg megmonddjam neki? Szeretném még percekig húzni a pillanatot, de inkább csak jól az emlékezetembe vésem az arcát. Megpróbálom mellé tenni annak a bizonyos arcnak, a szerda délutáninak. Amikor kikezdett a fogorvosommal.

- Szerdán még nem akadtál volna ki ennyire.

Mártának több se kell. Az arcába tolul a vér, és a kanapé karfájára csap. Elkezdenek tolni a könnyek. A szám elé kapom a kezem, nehogy meglássa, hogy nekem is eltorzul az arcom. Megesett rajta a szívem. De ő nem látja, annyira lefoglalja a dühe. Lehet, hogy most bármit megtehetnék vele. Nem próbálom ki.

– Ez nem igaz, ez nem lehet igaz – hajtogatja. – Nem igaz, hogy nem mondasz nekem semmit. Rohadt és szemét vagy. – Elkezd csuklani, úgy bóg. – Miért, miért kell szórakoznod velem?!

Hirtelen valami történik. Összeáll hirtelen. Mintha a kezemben lenne egy kamera. Az íróasztal fölötti sarokba repülök, és onnan veszem a jelenetet. Mindenki kész van? Csapó egy, indul! Fut végig a kamera a térdemtől a padlón nyugvó bal lábfejemig, majd a nagylábujjtól egyenes vonalban át a szőnyegen. Pont errefelé mutat Márta jobb nagylábujja! Azután tovább, föl a fekete harisnyán, az izmos vádlikon, igazán szép láb, keresve sem találhattunk volna erre a szerepre jobbat, kedves Márta! Ez az, mindent bele! Az alhasa megremeg, a mellkasát öklözi, rága az öklét, és bögjön hangosan. Bögjön, kedves Márta, ez az! Gyönyörű, micsoda páratlan alakítás, gyereünk! Ráközelítünk egészen az arcra, az orrlyukában csillogó takonyra, aztán föl a bal szemére, szorítsa össze a szemét, ez az, és ott, ott a bal szeme belső sarkában épp kibújik egy hatalmas könnycsepp! Hát honnan hozza, honnan hozza azt a könnycseppet, Márta, miféle könny az, mikor tanulta, hát ekkora tehetségre csak születni lehet! Ezt nem tanítják sehol, örület, örület! Köszönöm, Márta, vége, fényeket le, köszönöm, mindenki mehet.

Úgyhogy megértem. Öt másodperc alatt leesik. Márta hasában egy pont ugyanolyan madár éledezik, mint az enyémben. Az ő tojása is megreped hamarost, és abból is egy

ugyanolyan csúf, hegyes csőrű, koszmós tollazatú, bűdös kis madárka kel ki, mint az enyémből. Egy pillanatra megáll az idő, és ebben a megálló időben fölállok, odamegyek hozzá, és átölelem, és egészen kicsi lesz a karomban, illatos, meleg, és csak tartom, csak tartom. A valóságban csak annyit mondok:

- Márta.
- Hat a dolog. Abba hagyja a zihálást, rám néz.
- Márta. Ne félj.
- Látom rajta, hogy nagyon megleptem. Halkan és higgadtan folytatom:
- Menj el zuhanyozni. Főzők addig egy kávét.

Lassan feláll, és tátott szájjal a fürdőszobába megy. Ahogy becsukja maga mögött az ajtót, az orromba csap az izzadsága szaga.

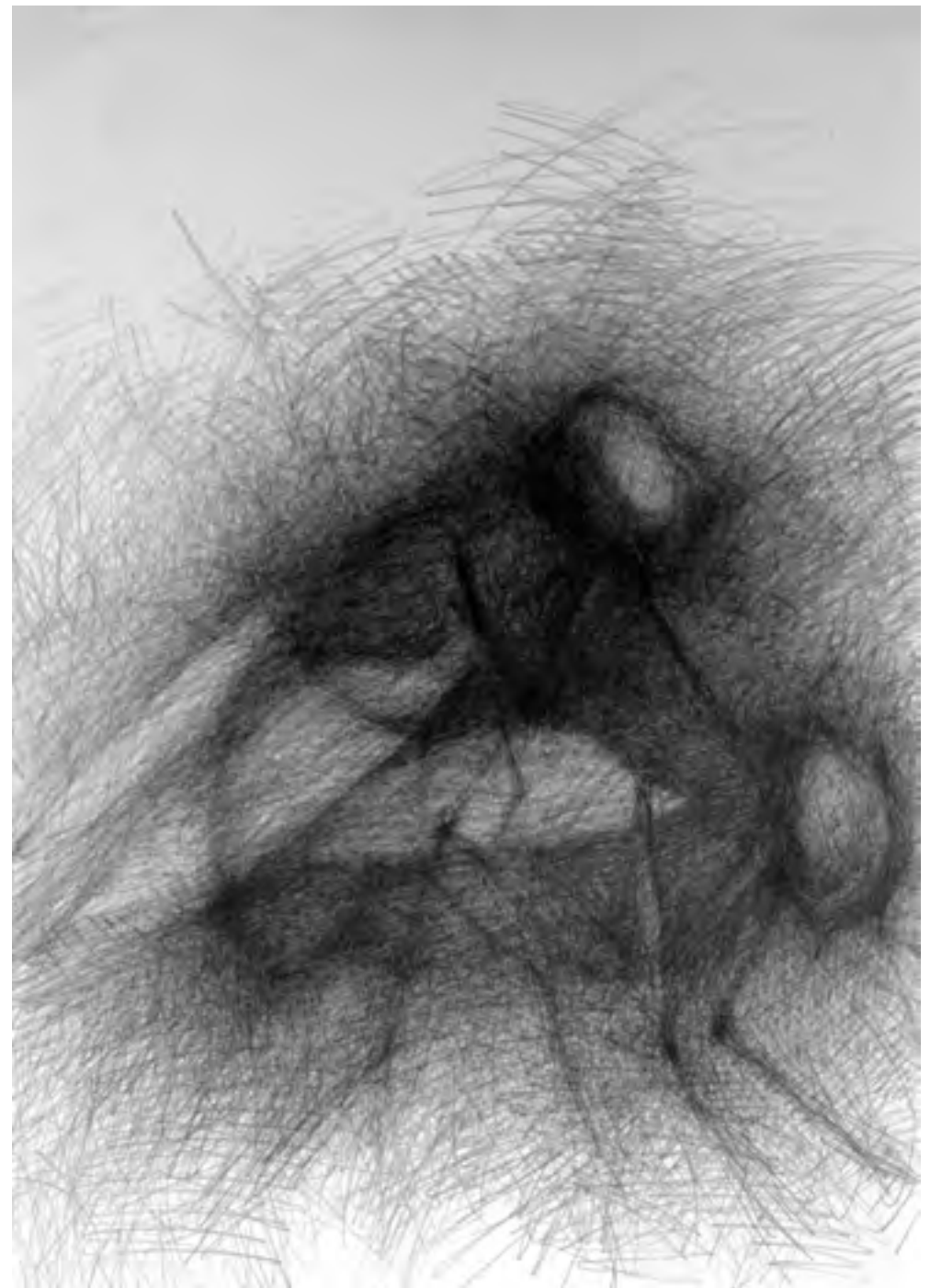
Részlet egy készülő regényből

A Csillagszálló megrendelhető a szerkesztőség postacímén: 1410 Budapest, Pf. 200, e-mailen a csillagszallo@gmail.com címen vagy telefonon a 06-20-470-3434-es számon. Az évi négy lapszám éves előfizetési díja 1400 Ft. Korábbi lapszámaink is megrendelhetők.

GULISIO TÍMEA

Véső

Évek óta hívom.
És most jön, mikor már vége.
Mikor senki másnak
nem kellene.
Randevünk szomorú,
ünnepélyes vadászvacsora.
A házi nyúl finom jószág.
Lőni sem kell.
Nem terít meg,
Csak elém rak egy sört.
Igyál. Közönyös,
Csak a szeme fénylik furcsán.
Közelebb hajol.
Olyan sokszor elképzelttem már
Ezt a pillanatot, hogy
ingerküszöb alatt marad.
Az ágy szélére ül,
Haját csavargatja.
Feltesz egy régi slágert.
Csinálni kéne, de nincs kedvem.
Nem ágyaz meg,
Csak elém fekszik.
Itt vagyok, tessék. Közönyös.
Tudja, hogy idegenre szerettem.

Lojális legyek

VÁLOGATÁS A FÜGGETLEN MENTORHÁLÓZAT ALKOTÓINAK VERSEIBŐL ÉS PRÓZÁIBÓL – I. RÉSZ

A Független Mentorhálózat mentorait megkértük, írjanak pár sort tanítványaikról és válasszanak ki egy jellemző verset vagy prózát az elmúlt év terméséből. Olyan gazdag anyagot kaptunk, hogy a *Csillagszálló* ezen és következő két számában sorozatban közöljük a válogatást. A Független Mentorhálózat létrejöttének körülményeiről részletes összeállítás olvasható lapszámunk 49–67. oldalán.

MENTOR: Zilahi Anna

GERLEI DÁVID verseire a hétköznapi életből merített témák és képek jellemzőek. Már most előtűnik a szövegek egyediségének mibenléte: a finom humor és az elmélyült kontemplációban működő életigenlés. Dávid szeptember óta kínai szakos hallgató az ELTE-n, e tematikus érdeklődés megjelenése mellett az új nyelvi ráhatás a korábbi írásaiból ismert tömörséget még tudatosabbá tette.

GERLEI DÁVID

Kapaszkodó

Ápolatlan körömként
nyúlnak el az itteni hetek.
Nyugodt undorral gyűjtögetek
a lemezek alá mindent, ami a laza
közösség testeiből származhat, és
bizsergek ott, ahol a reggeli
szardíniásdobozban
valami szerves megjelölt.
Mire lemosnám,
már zsibbad a kezem
a kapaszkodónyalka súlyától.
Igazán nem is érdemes
tisztogatni ezt –
talán az egyetlen igazi
körömvágó kisolló
a falusi, hűvös gázszagban maradt.

VESZPRÉMI SZILVESZTER

Legénylakás

Ma kiszedtem az összeolvadt hajszálainkat a lefolyóból.
Tegnap eltettem a másik plédet és összecsuksztam a kanapét.
Holnap lekaparom a megkövült fogkrémeinket a csapról,
és iszom a kávésbögréből, amit az előző tulaj nekünk hagyott itt.
Elmegyek a postára azon az utcán, amin először jöttünk,
és lassan hazaúttá folyt a talpunk alá.
Lehet, hogy megszokásból te is erre kanyarodsz majd,
de biztosan nem találkozunk, mert sokáig maradsz bent dolgozni,
addigra a posta is bezár, és én is otthon leszek a kis garzonban,
amit az építész is egy emberre tervezett,
mintha már akkor tudott volna valamit,
és mintha a szomszéd csak dachából élne sok éve boldog kapcsolatban,
két keresetből, ugyanazzal a rezsivel és lefolyórendszerrel.

MENTOR: Zilahi Anna

VESZPRÉMI SZILVESZTER költő, slammer. Szövegei a banális virtuóz felmutatásával működnek, melyek ott kimagaslóan jók, ahol egy pillanatra láthatóvá teszik magát a banálisban rejlő egyszerit, unikálist és megismételhetetlent, a meglepőt. Szilveszter jó érzékkel találja meg ezeket a momentumokat.

MENTOR: Potozky László

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL 1998-ban született Budapesten. Egy álmodozó, empátikus realista, akinek olyan klasszikusok a példa- és előképei, mint Ernest Hemingway vagy Bodor Ádám. Részemről kétség sem fér hozzá, hogy Zsombor megkapta az égiektől azt az intelligenciát, érzékenységet és ambíciót, amivel kitartó munka és némi kínlódás árán jelentős író válhat belőle.

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL*Varjúketréc*

Géza combjába injekciós tűt döfnék. Kirántja, kapálózik, nekimegy a falnak. Ápolói elkeseredetten figyelik.

– Adjátok vissza! – Tesz feléjük egy lépést, megroggyan a térde. Visszatántorog a falhoz, a hideg csempének nyomja a homlokát, elfelejtette, miért kiabált. Összecsuklik a lába, koppan a tarkója a kövön.

Fázom, jót tesz a fejemnek. A zárt osztályon ritkán mehetünk levegőzni, de a többség ilyenkor is inkább bent marad, kettesben állunk a drótkerítésnél. Túloldalt elszáradt mező, varjak kárognak a ködben. A Gorbicz Jóska megzörgeti a rácsot. Elszállnak. Miattuk jövőnk mindig a foglalkoztató mögé, itt csak őket kell nézni, meg a körtefát, ahová felkötik magukat az emberek. Máshonnan Szentgotthárdot látnánk. Az életet.

– Mi van ma? – kérdezem. Jóska vállat von. A lányomra gondolok, nem tudom, mikor látogatott meg utoljára. Úgy rémlik, nemrég, de nehéz emlékezni ebben a ködben. Sose oszlik fel, örökké itt feszül az intézetben. Ólmos tőle a levegő, felhígítja a gondolatokat, beárnyékolja az emlékeket. Egyedül Lili képe éles, az öt-hat órák, amikor vele vagyok. Azokat nagyon nem akarom elfelejteni.

– Hányadika, úgy értem – magyarázom. Jóska nem felel. Visszaszálltak a varjak a fűbe.

Géza a szobájában ébred. A Schönhardt nevű ápoló az ágya felett áll, keze a köpenye zsebében. A csuklója kilóg, de olyan szőrös, hogy a bőre nem is látszik. Ha szigorúan néz, összeér a szemöldöke.

– Támadni fogsz? – kérdezi.

Géza feje nehéz, lassan ingatja. Schönhardt leül mellé az ágyra.

– Tegnap miért?

– Mert elvettétek.

– Tudod, hogy nem tarthattok fegyvert. Faragókést se.

– Lilitől kaptam.

– Ezer másik kacatod van a lányodtól.

– Visszaadod?

– Örülj, hogy megúsztad a Bástyát. Mátyás doktor azt mondta, vegyük elő a zubonyt, ha újból ápolóra támadsz. Most csak az adagodat növeljük, négy cukorka reggel, délben, este.

Géza a nyelvbe harap. Schönhardt felemeli a földről a gyógyszeres tálcát.

– Száj kinyit. – Egy pohár vizet tol Géza elé. Nézi, ahogy lenyeli a pirulákat, gumi-kesztyűt húz. Benyúl a nyelve alá, végigtapogatja a szájpadrását, bólint, a szemközi ágyhoz lép. Géza kisiet a mosdóba. Bent valami keserű vegyül a vizeletszagba, ha nem takarítanak pár órán belül, beisszák a zuhanyfüggönyök, és úgy marad. A Gorbicz Jóska letolt gatyával áll a tükör előtt. Kedvetlenül húzogatja a fitymáját.

– Nem áll – mondja.

Géza rácsap a seggére.

– A sok szar miatt. – Magára csukja a legtávolabbi fülke ajtaját, papírt dob a vécébe, hogy tompítsa a visszafröccsenést, majd két ujjal lenyúl a torkán.

Lili tic tacot hozott nekem az első látogatásán, amelyet Forma-1 nézéskor ropogtattunk annak idején. Tizenöt volt akkor, azt hiszem. Vagy tizenhat? Azóta rendszeresen jön, addig is csak az anyja miatt maradt távol, aki nem akarta elengedni egyedül. Arról szó se lehetett, hogy elkísérje. Az ítéletet még a bíróságon hallgatta meg, de ide sose jött el, még azt is levélben írta meg, hogy nem kell tovább gyűrűt hordanom. Pszichiátriai kezelés. Ezt mondja a bíró a fejében. A levegőben maradnak a szavai, az egész tárgyalóterem érzi, hiányzik mögülük valami. Az ügyvédemre pillantok, nem értem. Százszor elmondta, nyolctól tíz évig terjedő letöltendőre számítsak. Lili rögtön a kapunál odaadta a tic tacot. Összeszorította a száját, hogy ne lássam, remeg. Pedig fürödtem, borotválkoztam, pont, hogy ne legyek neki ijesztő. Persze a szentgotthárdszagot nem könnyű kisikálni a póru-sokból. Azelőtt a tárgyaláson láttam utoljára. Pontosan nem tudom, az hány év, de furcsa volt, amikor átöleltem, hogy már van melle. Keveset beszélt. Körbevittem. Ez a C osztály, Lili, az újak osztálya, én is itt kezdtem. Ez az A szárny, az élőhalottak otthona, ide kerülsz a C-ből, ha sikeresen leszedálnak. Ez a Demens, a temető, itt van mindenki, akibe annyi nyugtatót tömtek, hogy pelenkázni kell. Ez meg a zárt osztály. Itt lakom. Ide teszik azokat, akik nem hagyják magukat, meg azt a néhányat, aki tényleg veszélyes. A szobámat is megmutattam neki, de öklendezni kezdett, hát inkább hátravitettem a varjakhoz. Azt mondta, jobb fej vagyok, mint a mostohaapja. Én azt, hogy itt a legjobb álldogálni. Ha a drótkerítés túloldaláról Szentgotthárd néz vissza rám, megizzad a hátam, és fojtogatni kezd a klausztrofóbia.

Géza meglát egy magas alakot a nagy udvar közepén. Körbenéz, van-e a valahol fehér köpenyes, aztán fűtlyent.

– Szükségem van rád, Árpi – mondja, miközben kezét ráz vele. – Rosszul vagy?
– Emelték az adagom. – Árpi szörcsög, a háta mögé köpi a turhát. Kezében csikk, fekete a vége. Néha beleszív, hátha. – Nem segítetttem pelenkázni annak a szőke picca ápolónak.

– Miért?
– Törölgessen egyedül lötytyedt seggeket! Azért kap lóvét, nem?
– Nekem elvették a faragókésemet.
– Minek az?
– Be kell jutnom érte a Mátyás irodájába.
Árpi eltapossa a csikket.
– Három doboz.
– Másfél, mert Marlboróm van.
– Egyél szart.
– Kettő.
– Kettő meg öt szál. Holnap elintézem, ha még ma megoldod, hogy büntetésbe kerülj.
– Juttassam magam Bástyára?
– Aha. Oda nyílik a Mátyás irodája.
– Ki van bent?
– Csak a Béluka. Reggel nyolckor nyomják az ellenőrzést, szervezek balhét, hogy a Mátyásnak ki kelljen spuriznia a folyosóra. Beugrik majd neki, hogy zárnia kéne az irodáját, de szar az agya, szóval, ha becsukod halkan, amíg a Bélukával baszakszik, azt fogja hinni, már bezárta.

Lili rendszeresen jön, de csak félévente egyszer. Amszterdamból nem tud többet. Vagy Koppenhágából? Nem emlékszem. Mindig hoz valami apróságot. Újságot, amibe beke-
rült egy tanulmánya, kék-fehér-piros festésű zsebórát, plüssmackót, amit együtt hor-
goltunk kiskorában. Az ágyam alatt gyűjtöm mindet egy ládába, a tic tacos doboz is
megvan még. Az orange felirat lekopott róla, nem több mint egy sárga műanyag darab,
mégse dobom ki. Ha a nyakamon érzem a bezártságot, sorbarendezelem az ajándékaimat.
Régebben meg is számoltam őket. Úgy matekozta ki, mióta vagyok a pszichiátrián.

– Romlik az állapotod, igaz? – kérdezi Lili egy alkalommal.
Cigizünk, füsttel fújjuk szét egymás arcából a ködöt. Fogom a kezét, elrántja, amint
elengedem. Sose szól, ha túl erősen szorítom.
– Nem tudom – felelem.
– Ha javulna, nem lennél zárt osztályon.
– Nem hiszem, hogy javul.
– Nem hiszed?
– Mitől javulna?

Nem néz rám, a betont rugdossa, bizonytalanul belekezd, hogy a kezelések, a gyógy-
szerek. A szemét figyelem. Halvány, alig van színe, az enyém is pont ilyen volt valamikor.

Közbeszóllok, hogy nem. A gyógyszerek nem gyógyszerek, hanem nyugtatók. Kezelések
nincsenek. Orvos sincs, egy darab se.

– Mátyás doktor? – vonja fel a szemöldökét.
– Doktornak hívjuk, de szerintem nincs diplomája.
– Hát a főorvos?
– Egy évben egyszer jön haza Manchesterből papírmunkázni. Hidd el, ez a hely nem
azért van, hogy bárki meggyógyuljon.
– Akkor mégis miért? Mi ez, életfogytiglan?
Parázsdarab esik a cipőmre, apró lyukat éget az anyagba. Eszembe jut, hogy ez hi-
ányzott a bíró szavai mögül. Az ítélet mennyisége.

Géza kinyitja a szemét, hátrahőköl, a szívéhez kap. Egy beesett arc vigyorog centikre az
övétől.

– Hess, Béluka – tolja arrébb. A fiú hátralép, oldalra billenti a fejét. Géza felül. Zörög
alatta a fémágy. Körülnéz, a Bástyá üres. Szokatlan dolog, hogy senkit se tartanak bün-
tetésben; amikor legutóbb zárták be, feküdtek mind a nyolc ágyban. Béluka akkor is így
keltette. Ő az egyetlen beteg, aki itt lakik, még a Demensen is halálra vernék, annyira
autista.

Géza megdörzsöli a szemét, észreveszi, véres az ökle. Megpróbálja beletörölni a párná-
ba. Nincs rajta seb, a Gorbicz Jóska orrából kerülhetett oda. Darás tészta volt vacsorára,
lekvár nélkül, Géza Jóskának adta az adagját. Kivárta, míg megeszi, aztán arcon ütötte
háromszor. Még belerúgott egyet a látszat kedvéért, addigra érték oda az ápolók az
injekciós tűvel. Most vizsgálgatja az öklét, odaszáradt a vér, le kéne mosni. A faliórára
pillant, fél perc múlva nyolc. Nyílik az ajtó, Mátyás doktor pontosan kezdi az ellenőrzést.
– Üljön le – veti oda Gézának. – Előbb ránézek a kölyökre.

Béluka a sarokban guggol. Odavizelt, látszik a nadrágján. Mátyás doktor hangosan
szidja, nem hallja, hogy Géza behajtja az irodaajtót.

– Doktor! – Kiabálás visszhangzik a folyosóról. – Jöjjön, doktor!
Az öreg káromkodik, elindul, de félúton megtorpan, duplára zárja az irodaajtót, csak
utána megy ki. Géza szótlanul mered maga elé. Arra gondol, Marlboro helyett pofont
fog adni az Árpinak. A falhoz vágja az elsősegélydobozt, szanaszét szóródnak az átlát-
szó tasakok. Belerúg az ágyába. Felpillant az órára, a terv szerint hat perce van kitalálni
valamit. Az irodaajtóhoz ugrik, nagyot ránt a kilincsen. Szinte látja a faragókést a ka-
tedrálüvegen keresztül.

Négy pirulát nyelek le egyszerre, jólesik a zsibbadás. Schönhardt azt mondja, nyolc napja
láttam a lányomat, hónapok múlva jön megint. Ígértem neki valamit. Csak nem tudom,
mikor és mit. Vagyis hogy néha az egyikre, néha a másikra emlékszem. Most arra, hogy
régén ígértem, nem is számít. Hiszek Schönhardtnak. Lehet, nem kéne. Ha nem lenne
olyan sűrű köd, utána számolnék. Üvöltene a szomszéd szobában, a Gorbicz Jóska horkol,

a folyosón énekel az Elvisz. Töri a *Heartbreak Hotel* szövegét, déj get szó lónli, bébi. Mindennap a tükör előtt kornyikál az ápolók szerint, mert megbomlott az agya. Szerintem épp azért, hogy ne bomoljon meg. Én ugyanezért rendezgetem Lili ajándékait. Fekszem az ágyamon, zsibbadok. Nem is rossz ez a kód. Csak jutna eszembe, mit ígértem. Fel kéne kelni, sietni a mosdóba, különben felszívódnak a nyugtatók. Mindegy. Most nem hánytatom meg magam. Előfordul, hogy tényleg beveszem a gyógyszereket, úgy gyorsabban telnek a napok két látogatás között. Minél többször engedek a kísértésnek, annál jobban érzem, hogy felejték. Csak felesleges dolgokra emlékszem, például, hogy hányan zuhanyozhatnak az osztályomon, mielőtt elfogy a meleg víz. Vagy hogy hol kell átmászni a kerítésen, ha ki akarok menni a városba. Az olyan kérdésekre meg nem tudok felelni, hogy mitől érzek két külön embert magamban. Az egyik gyakran gondol a körtefára a foglalkoztató mögött, a másikat szorongatja a bűntudat, ha nem nyúl le napi háromszor a saját torkán. Azt se tudom, örült vagyok-e. Csak azt, hogy nehéz itt annak, aki nem. Ezekhez képest mit ér, hogy ki tudok szökni az intézetből? Úgyse akarok. Lilit se kísérem el a vonathoz, pedig annival több időt tölthetnék vele. Csak hát látni a szerelvényeket olyan lenne, mint nézni a mezőről felszálló varjakat, és tudni, hogy egyszer nekem is volt szárnyam.

Géza a kilincset rángatja. Letörik egy része, véresre karcolja a kezét. Ránéz az órára, három perc. Bélukához lép, megragadja a tenyerét, szétfeszíti az ujjait. Az éles kilincsdarabbal hosszú csikban felvágja a bőrét. Béluka szeme kikerekedik. Bámulja a vért, halkán nyöszörög. Géza az ágyak között rohangál, a fémlábakat tapogatja. Az egyik mozog, kirántja a helyéről. Lépteket hall, beáll a sarokba. Mátyás doktor jön vissza, megpillantja Bélukát, felkiált, letérdel mellé. Géza tarkón vágja az ágylábba. Kikotorja a kulcsot a zsebéből, alig talál a zárba, úgy reszket. Felkattintja a villanyt az irodában, a legalsó fiókban megtalálja a faragókést. Az ingujjába rejt, kilopózik a Bástyából.

A foglalkoztató mögé megyek, talán ott nem találják rám. Öt jegenyét döntött ki a vihar, három elkorhadt, kettővel lehet dolgozni. A földre teszem a faragókést. Nem tudom, mikor ígértem Lilinek, hogy készítek neki valamit, csak azt tudom, hogy megígértem. Legalább a születésnapjára kapjon ajándékot az édesapjától.

- A fa nem gond – mondtam neki. – Kést kell csak szerezni.
- Hozok legközelebb – felelte.
- Van kedvenc állatod?
- Elgondolkozott, összeráncolta a homlokát.
- A madarakat szeretem.

Kocsonyás ez a kód, átnyúlni is alig lehet rajta. Nem tudom, mennyi időm van. Megpillantok egy combvastagságú ágat, addig feszegetem, míg letörök. A földre ülök, keresztbe teszem a lábam, varjút faragok, azt hiszem. A kés éles, szépen meg tudom dolgozni a csőrét. A tollak körvonalait meg majd a hegyével.

MENTOR: Garaczi László

BAKOS GYÖNGYI 1985-ben született. Versei és prózái jelentek meg többek között az *Alföldben*, a *Jelenkorban*, az *Élet és Irodalomban*. 2018-ban elnyerte a Mórincz Zsigmond-ösztöndíjat. Jelenleg első regényén dolgozik.

BAKOS GYÖNGYI

M. L.

Öt éve nem találkoztam Szidivel. Két hete becsöngetett anyámhoz, hogy jól vagyok-e. Épp arra járt, gondolta, beugrik, mi van velem. Nem lakom már ott. Tudja a telefonszámom, nem hív fel, nem ír üzenetet. Becsönget. Valószínű, nem tervezte el, tényleg épp arra járt, eszébe jutottam. Nekem is gyakran eszembe jut. Nem gyakran, csak ha olyan van, amiről eszembe tud jutni. Például a Molnár Laciról. A Molnár Laci nem tudom, miről jutott eszembe. Vagy például megy előttem az utcán egy rövid hajú kislány, arról is a Szidi. Mikor eldöntötte hatodikban, hogy levágatja a haját. Azt hittem, ennyi volt, a Szidi sose lesz többé gyönyörű. De Szidi rövid hajjal is gyönyörű volt, gyönyörűbb, mint azelőtt. Szidi nem tudott megcsúnyulni. Fogszabályzója lett tizennégy évesen, akkor is ő volt a legszebb.

Hatodikban, miután levágatta a haját, elmeséli nekem, hogy szerelmes a Molnár Laciba. Nem tudom hirtelen, ki az. Hetedikes, mondja, bés. Hét bé, az első emeleten van az osztályuk, közepen. Majd mutasd meg, mondom neki, ki az a Laci. Irigylem, hogy szerelmes, régóta nem tudok az lenni senkibe, egyik fiú sem érdekel. Lemegyünk szünetre, Szidin új szandál van, gyönyörű szép, az apja hozta Franciaországból. Nekem sosem lesz ilyenem. Egyáltalán nem irigy lány a Szidi, bármikor ad nekem bármit; ha megtetszik az egyik ruhája, nekem adja. A szandálját úgyse adná nekem. Odasúgja, hogy a csikos pólós a Molnár Laci. A pálya felé nézek, ott van. Semmi különös, szőke. Persze, láttam már többször a folyosón. Sose járnék focistával, nem igazán értem Szidit. Felmegyünk az osztályterembe, óra alatt körzővel belevési egy almába, hogy M. L. Tényleg szerelmes.

Egyik kosáredzés után odajön hozzám a Molnár Laci. Hogy beszélnie kell velem. Ez bevett dolog, ha szerelmes vagy valakibe, a legjobb barátjával vagy barátnőjével üzensz. Ez fog történni, hogy ő a Szidibe, hogy mondjam el neki, és szervezzem meg. Hogy most itt szerelem van. Sokszor csináltam már ilyet, állandóan velem üzengetnek. Ott áll a Laci az iskola előtt, nagyon szőke, szinte világít a haja. Arra gondolok, hogy nyögje már ki, mit akar, mert mennem kéne, anyám megöl, ha sokáig maradok. De nem mondom, inkább megkérem, hogy útközben mondja el, mit akar. Lassan lépked mellettem, nem szól egy szót sem. Megigazítja a vállán a tornazsákját. Nem jött ma a Szidi kosárra, mondom, tanulnia kell. Továbbra sem szól egy szót sem. Megyünk egymás mellett, megkérdezi,

hogyan van-e kutyám. Látom, mennyire zavarban van, azon gondolkodom, hogy el kéne mondanom neki, ne izguljon már, a Szidi is szerelmes belé. De miért érdekli, hogy van-e kutyám, lehet, hogy nem is a Szidibe szerelmes, hanem belém. Tudom, hogy ez lehetetlen, minden fiú a Szidibe szerelmes, a legcsúnyább és legunalmasabb fiúk is. Szidi a legszebb lány az iskolában, ez tényleg így van, nem vagyok elfogult. Meg elég okos is, sokat mosolyog, anyám szerint Szidi bájos kislány, fontosabb a szépségnél, hogy bájos legyen valaki. Szidi szép is, bájos is. Én nem mosolygok túl sokat, valószínű, hogy nem vagyok bájos. A Szidinek van kutyája, kettő is, mondom a Lacinak, az egyik egy alaszkai malamut. Nekem nincs kutyám, ezt csak gondolom magamban, nincs kedvem egész úton beszélgetni. Sose volt kutyám, macskám van; vannak macskás és kutyás lányok. Én macskás vagyok. Nem tudom, ki az a Szidi. Épp befordulunk a Kinizsi utcába, amikor ezt mondja, nem tudom, ki az a Szidi.

Meglepődöm, mikor anyám meséli, hogy becsöngetett. És hogy van, miket mondott, kérdezem. Hát annyira helyes kislány még mindig ez a Szidi, semmit nem változott. Nem is azt mondja, hogy helyes, hanem bájos. Bájos, és jól áll neki a rövid haj.

MENTOR: Kerber Balázs

SZIRONY BRIGITTA 1988-ban született Szarvason. Budapesten él, jelenleg a Károli Gáspár Református Egyetem levelező tagozatos hallgatója. Először az *Irodalmi Jelen*-nél jelentek meg versei 2015-ben. 2017-től a Független Mentorhálózat programjában vesz részt. Verseit különös, szaggatott energikusság jellemzi, mely a képi törmelések, a beszédfoszlányok és az analízis együttes működtetésével teremt heterogén szövegteret. Versei gyakran abban az értelemben is vizuális ihletésűek, filmszerűek, hogy a „vetítésen”, a képi technikán túl maga a szövegvilág is csak a benne szereplő töredékmédiumok összeolvasásával értelmezhető.

SZIRONY BRIGITTA

nyugodj meg

nyugodj meg – mondta, és képzeletben megfogta a kezét. nem tett semmit, sarkán ülve bámult maga elé – nyugodj meg.

de hisz nem is volt feldúlva, az egész csak parádé, unalomból parázsra szökkent baleset, félrelépés volt.

nem tudok hova menekülni
magam elől – mondta, de szája
nem mozdult. mozdulataiba végig
élesen áramlott karján az ideg, kéken
cikázott szemében az idegenség,

nem tudja, hova lett az a valaki,
akire emlékezett még akkorról,
amikor utoljára látták egymást. elbújt.

a leghidegebb, legmélyebb lyukba
bújt el, és várt. de nem jött elő senki.
bíbor hidegben simogatták testét idegenek
és közben arra gondolt, hogy hol van,
hol lehet már, hisz azt mondta, nyugodj meg.

és ő nem mozdult, és így, egyedül,
ebben a dermedt mélysötétben
arra gondolt, hogy meg kellett volna
fognia őt, csak egy picit, épp csak,
hogy megnyíljon a kapu, és akkor tán
egymásba értek volna a csillámló folyók.

MENTOR: Áfra János

ZALA ESZTER verseinek van egy nagyon sajátos íze, feltűnő bátorsága, keresetlensége, erőlködésmentes humora. Többnyire rövid, olykor aforizmaszerű írásai egymással is izgalmas párbeszédbe lépnek. Nem igyekeznek megfelelni semmilyen elvárásnak, mégis a jelenkori trendek ismeretéről, sőt, az azokhoz fűződő olykor ironikus viszonyról tanúskodnak. Kezdetben zavarónak, anakronisztikusnak éreztem a nagybetűs sorkezdéseket, ám ezek aztán kézjeggyé minősültek át a szememben. Ha aktív marad, s elkezd ostromolni a folyóiratokat, sajátos színfoltot hozhat a legfiatalabb magyar költészetbe lassan kötötté érő, egyedi képzettársításokkal dolgozó írásaival.

ZALA ESZTER*Dagersrotípi*

Ragyogsz pirosan
Az élet súlya körül
Mintha képkeret volnál,
És nálad szebb szappan-
Buborékot senki sem fúj.
Te vagy a hibátlan papír,
Fénylő tussal, elegánsan
Feketére mázolt, és apró
Karcaid alatt minden
Repedésben,
mint egy magányos inda,
Visszafelé burjánzik
Az idő.

Eldobható

Kirúgták a munkahelyéről, mert
Ebédszünetben az élet értelmét kereste.
Éjjel kínai gyorslevest főzött a kétszobás lakásban,
Közben gitárja összes húrja elszakadt,
Kék harisnyáján minden szem leszaladt.
Majd a végkimerülés szélén
Egy óriásplakáttal farkasszemet nézve
Sorolt fel mindent, ami eldobható.

SZAUER LILLA*Szerstartás*

Csak egy fajta éhségre emlékezem.
Nedves lepedőbe csavartalak, rajta az
utolsó anyaggal, amiben oldódhat a bőröd.
Azóta nem mosom tejben a ruhákat,
pazarlás ez is, mint időt tölteni valakivel,
aki meg fog halni. Kenyér, méz, só, ez az éhség
megetet velem mindent, amit te hoztál a házba.
Végigcsurgatom a tejet a halántékon,
félrenéznék az istenek.

MENTOR: Németh Bálint

SZAUER LILLA szövegei érzékenyek, okosak, sűrű szövésűek, olykor titokzatosak – finom képeinek, utaláshálóinak felfejtése nem csupán intellektuális, de érzéki öröm is az olvasó számára. Ritkán szólal meg, de nem csak ezért érdemes figyelni rá.

MENTOR: Csutak Gabi

HOLT LENSZKIJ 1996-ban született Ausztráliában. 2017-ben kezdett el intenzíven írással foglalkozni a Független Mentorhálózat keretein belül. Merész, gyakran meg-hökkentő nyelven írt verseit és kisprózáit a groteszk, az abszurd és a szürreális dimen-ziók iránti fogékonyság jellemzi. Már pár hónapos közös munka után a *Kalligram*ban publikált, majd a *Kulter.hu* és a *Műút* is elfogadta írásait. Más művészeti ágak iránt is érdeklődő, kísérletező kedvű alkotó, aki többek között noise poetry performanszok területén is kiemelkedő.

HOLT LENSZKIJ*Csigák a halál után*

Hatalmas éticsigák hagytak ektoplazmacsíkokat az arcán. Tekintete kisimult, karjai hi-degen az ég felé törtek. Feszült ráncai felszívódtak, ahogy beitta bőre a nyálkás anyagot. Lüktetett az öreg tölgyfa asztal a rajta fekvő test alatt. Körben álló alakok szorultak riadtan a falakhoz. Lakkcipők morzsolták fel a padlóra hullott gyertyák csomkjait. Or-rából, füléből és kimeztelenedett szemgödreiből másztak elő a csigák. *Micsoda elrontott művelet!* A lakkcipők gazdái felsikoltottak, néhányan könnyeiket törölgették a falakon lógó vörös függönyökbe. A halottak továbbra is hallgattak. *Ennyi pénz, és még csak meg sem szólalnak?* A körben állók az ajtóhoz kaptak; csordaként elhagyták a termet. Az öreg tölgyfa asztal egyedül maradt a teremben, rajta a nehéz testen mozgolódó puhatestűek. Karjai hervadt virágként folytak az asztal alá. Már csak a csigák mozogtak. Hatalmas házaik néha egymáshoz koccantak a sötétben.

Falarcú új lakó

Az egyik reggel már ott volt. Nem szólt érkezéséről, csak lustán nézegette az addigi lakó-kat, akik teljes értetlenséggel álltak az eset előtt. Nagy orrlyukain keresztül egyenletesen fújta ki a hamuszagú levegőt. Súlyos szemhéjait fel-felhúzta a köré gyülemlő emberek látványára. Peckesen tartott ajkait fontoskodóan vonta ide-oda. Az addigi lakók nem értették a falon lévő arc megjelenésének okait. Szólongatni kezdték, hozzáértek meszes bőréhez, játékból cigarettákat dugdostak a peckes ajkak közé, és néhány estén még fel is olvastak neki. A jövevény csak túrt; nem reagált a kapcsolatteremtési kísérletekre. Lusta tekintettel mérte végig a körülötte ügyködőket. Egyik éjjel azonban a ház lakói csontig hatoló mantrázásra ébredtek. A mély hang beleivódott a függönyökbe, vázába, és minden tárgyba, amit csak ért. A falon lévő arc komor lett; rendíthetetlenül énekelt. Felismerhetetlen, torz nyelven szórta a szavakat. Cserepek hullottak a tetőről, megrepedt minden ablak. Fejvesztve menekültek a házból az addig ott lakók.

Pókpetekaviár

Gyomra remegni kezdett; érezte, hogy lassan kikelnek. Gégéje felé indult imént elfogyasz-tott vacsorája. Sárgás fényű arany csillárok öntötték el világossággal a termet. Az asztal-társaság csupa jól öltözött alakból állt. Báli ruhás hölgyek és urak figyelték az eseményeket. A peték megpattantak szervezetében, kezeivel görcsösen szorította a csipkés asztalterítőt. Néhány úr elmélyülten pödörte bajszát kiürült kaviáros tálkája felett. Az evés közbeni társalgás elcsendesedett; mindenki feszülten figyelt. Eljött a fogadás ideje. A gyomrában mozgolódó apró póksereg igyekezett utat törni magának; kaparták a hasfalat, meneteltek felfelé a nyelöcsövében. Elsőnek kezdett öklendezni. Mogorván és puffatag irigykedéssel nézte testének rezdüléseit az asztaltársaság többi tagja. *Lehet, hogy idén ő nyer?* Hirtelen egy oldalt ülő asszonyság felhördült, szájából apró, gyomornedvektől átitatott pókok kezdtek özönlenni üres tálkájába. Egy úr megjegyezte: *Szép teljesítmény! Idén Ilona az első!*

Zárás

Minden paraván mögé benézett; az összes sötét, üres sarokba. Pár automatikusan működő légfrissítő percenként kétszer gyöngéd okádékszagot fecskendezett a levegőbe. Felfor-gatott dobozok alján felgyülemlt porban kutatott. A boltban ténfergő szürke neonfény volt egyetlen társa a keresésben. Háttérzenének papírhalmokban étkező rovarcsaládok zaja szólt. Lengő zászló volt aznap az elkeseredettség. Végül karjaiból kilógó vékony szilikoncsöveihez volt kénytelen nyúl. Megcsavarta rajtuk az apró műanyag kapcsolókat. Vénáiból útnak indult a sűrű vér. Lassan telt meg a vödör; már el kellett volna kezdenie a felmosást. *Megint haragos lesz a főnök – gondolta –, megint felbosszantja. Pedig igazán jól fizet, el kéne kerülni a bosszúságát.* A csempekkal kirakott földet bámulta. Szívének lüktetésével áramlott vére a vödörbe, végigcsorgott vékony szilikoncsövein. Belemártotta a felmosórongyot, majd felszántotta vele a kosszal bevont csempepadlót. A légfrissítők makacsul pöfögték magukból az okádékszagot. Záráskor a padló teljes felületét fel kellett mosni. Vénái szüntelenül köpték a sűrű vért. Fáradni kezdett; összerosódott előtte a világ. Sápadt lábai nem bírták tovább a vérvesztiséget, elvesztették tartásukat. A bolt felénél abbamaradt a felmosás. Nem rágtak többet a könyvekben étkező rovarcsaládok. Néha az ember belehal egy-egy zárásba.

MENTOR: Csutak Gabi

BALOGH VIRÁG KATALIN 1981-ben született, az ELTE magyar szakán diplomázott. Már kiforrott nyelvezetű és ízlésű alkotóként ismertem meg a Mentorhálózat révén. Novelláiban egy erőteljes és érzékletes hang szólal meg, amely főként a magány és a beilleszkedési kísérletek témakörét járja körül gyerek, kamasz és felnőtt perspektívából egyaránt. Prózaírás mellett fordítással is foglalkozik. Tavaly az Örkény Színházban mutatták be Ödön von Horváth *Hit, Szeretet, Remény* című drámáját, amelyet ő fordított. Első novelláskötete megjelenés előtt áll.

BALOGH VIRÁG KATALIN*Kiköpött Senki*

Hogy állsz ott, te?! Megmondjam? Éppen úgy, mint egy westernhős. Kiköpött a Terence Hill vagy a *Nevem: Senki*ből, ahogy ott állsz és figyelsz, csak nem egy perzselően forró, hanem egy dermesztően fagyos világ szűnt meg körülötted, és a homlokodra kiülő verejték is csak addig gyöngyözött, amíg a sapka rá nem fagyott a fejedre, jobb kezed pedig a pisztoly markolata helyett egy vaslapáttal vált eggyé, és tekinteted sem a messzeségbe, hanem a lábad elé, a földre szegeződik – egyébként kiköpött a Senki vagy, ahogy ott állsz és figyelsz.

Körös-körül semmi sem moccan. Talán az idő is befagyott volna, ha a zihálásoddal egy kis életet nem lehelsz belé, ami a jéggé dermedt kertben már-már tapintatlanságnak hat. Valami azt lihegi benned, hogy ha nem szánod el magad gyorsan, a végén te is belefagysz ebbe a bizarr csendéletbe. Még a szívdobogásod is elvész a mindent elnyelő csöndben, amit csak hű társad bágyadt nyüszítése tör meg időnként, akit az előbb zavartál el. Ezt ugyanis egyedül kell végigcsinálnod, tudod jól, és lógatod tovább a lapátot, meg se moccansz. Az sem moccan meg előtted. És az már nem is fog, az ugyanis egy dög, és így párbajról sem lehet szó, csak egy feladatról, amit kaptál. Figyelj, gondolj arra (úgyis folyton arra gondolsz), hogy a farsang után át akarsz menni a diszkóba, hiszen a Klaudiát is elengedték, és az hogy néz már ki, hogy neked meg tízre haza kell érni?! – és oldd meg gyorsan a feladatot, aztán mindjárt be is nyújthatod a számlát. Csak meg kell mozdulni, a többi megy magától.

Amúgy kezdesz unalmassá válni, hallod, már a kutyát sem érdekli, mit csinálsz, elpártolt már ő is tőled, és felhagyott a parttalan nyüszítéssel, a saját csatáját vívja, ahogyan te is, a majdnem lehetetlent kísérti: eltűnni a mocskos bundájában, megőrizni, elraktározni minden hőt és belehelni a huzatos ólat. Nem a dögökkel, hanem az élőekkel kellene foglalkozni, nyüszítette szemrehányóan, amíg bírta szusszal, mégis cserben hagyta szegény párát, nem adta neki enni, pedig többek között ez lenne a dolgod. Végül is

nem azt mondták odabent, hogy menj ki, fogd a lapátot, és bámuld a döglött patkányt napestig, hanem azt: ha már megtaláltad, tüntesd is el gyorsan.

Ez meglepett, ezt nem vártad tőlük. Te csak gyanútlanul elűjságtad, mit láttál, akkor még a kert széléről, de tisztán és félreérthetetlenül, és örültél, hogy nem kell mindjárt a nyelvtanulással előrukkolni, sőt a lelked mélyén abban bíztál, hogy a nyelvtanulmányok úgy, ahogy van, eltűnik a nagy esemény fényében, de arra igazán nem gondoltál, hogy még így is ráfázhatsz. Álmodban sem gondoltad volna, hogy azonkívül, hogy szoltál, a többi is a te dolgod lenne, hogy neked bármi dolgod lehetne azzal a döggel, vagy bármilyen döggel általában, mert akkor már, ha választani kell, inkább a nyelvtanulmányok, kiosztották, na és? Nem titok, elmondod, ha kérdezik, nem nagy ügy, nem lett jó, érezted utána is, mondtad is, nem? Nem? Amúgy a félév végéig egy jó felelőssel ki lehet javítani, majd jelentkez.

Erre viszont nem jelentkezél. Ilyesmivel neked egyáltalán nem is kellene foglalkoznod, a te dolgod a tanulás, meg hogy rendet rakj magad után, hétfőn, szerdán és minden második pénteken elmosogass, adj a kutyának meg a macskáknak enni, alkalomadtán segíts locsolni, kapálni, meggyet szedni, havat hányni, ami éppen adódik, de neked általában tanulni kell vagy olvasni, esetleg biciklizni, mert a mozgás, az nagyon fontos egy fejlődő szervezetnek. (Talán fölvehetné, hogy a diszkóban is mozognak az emberek!) És még a kutyaszart is neked kell összeszedni néha, de mindenképpen többször, mint szeretnéd, és eddig azt hitted, hogy ennél rosszabb már nem is jöhet. És most itt állsz egy kicsi, de nehéz vaslapáttal a kezeden, amire a kutyaszart szokta rásöpörni, mert kiderült, hogy ez még csak a kezdet, és az, hogy eddig nem kellett dögöt eltüntetned, sőt szóba sem került, hogy kellene, talán csak annak tudható be, hogy dögöt sem találtál soha, és más sem, legalábbis nem mondták.

Különben is, mondani könnyű, főleg azoknak, akik maguk sem járnak elől jó példával a dögeltüntetésben! Akkor pedig honnan tudhatnád, hogy kell az ilyesmit csinálni? Ki tanít meg rá, ki mutatja meg neked? Ez nem olyan, mint összeszedni a kutyaszart, még ha gyorsabban is megy, ha egyszer rászántad magad, hiszen patkánydögből csak egy van az udvaron, de ez azért mégsem olyan, nem, ez sokkal nehezebb. Sőt, ha több is lenne belőle, ha teljesen normális lenne, hogy itt egy dög, ott egy dög, akkor gyerekjáték lenne az egész, még ha nem is a kedvenc gyerekjátékod lenne. Különben is, te már nem vagy gyerek, az viszont holtbiztos, hogy ez itt egy dög, és egy dög mégiscsak egy dög, még ha ropogósra fagyott is, és láthatóan – vagy látszólag?! – egy darabban van. Tudják ezt odabent a melegben, nagyon is jól tudják. Ha most bemennél vöröslő fülekkel és lógó orral, nem is mondanának semmit, csak jelentősegteljesen egymásra néznének: ugye megmondtam?

És aztán? Ugyan melyikük tüntetné el a dögöt? Kíváncsi vagy, mi? Inkább ne akard tudni, inkább mutasd meg nekik! Most mit félsz, ez már nem árthat neked, nem támad fel, nem ugrik a torkodnak, nem változik zombivá, megdöglött és kész, aztán keményre fagyott, jobb is így, tényleg! Jobb is, mert ha még élne, már rég elslisszolt volna, és ettől kezdve folyton arra kellene gondolkodni borongós napokon, amikor az eldugott csoki után kutatsz a kamrában, vagy ha egyedül gubbasztasz itthon este, vagy ha összevesztél valakivel, és elbújtál a padláson, és neszezést hallasz a sarokból, hogy ez

talán mégsem a házban lakó szellem, akit már egészen megszoktál, hanem egy másik élőlény, egy sunyi és gonosz patkány, akitől minden elképzelhető kitelik, és akkor vége lenne a nyugodt világnak. Még szerencse, hogy megdöglött, már csak el kell tüntetni, és kész, el lehet felejteni az egészet! Csak alányúlsz a lapáttal. Ilyen egyszerű az egész, de csak állsz itt és – semmi.

A kesztyű ráfagyott a kezedre, a kezéd a lapátra, és már a lábad is kezdhet kékülni, pedig direkt a ronda, bélelt csizmába bújtál. Odabent a lihegés egyre kétségbeesettebb, és dermedt arcod is furcsa kifejezést öltött: mintha felkértek volna lassúzni a diszkóban – ahová, jegyezzük meg, még el sem engedtek –, és te egyáltalán nem értenéd, kivel téveszthettek össze, és főleg hogyan, mert bár sötét is van, meg a ködgépet is bekapcsolták, de arcokat azért látni. Csak állsz mereven, és bámulsz magad elé, pupilláid hol a tűhegyes metszőfogra, hol a tompa gombszemre, hol az apró lábacsákra, hol a valószínűtlenül hosszan gyűrűző farokra célozva táncolnak ide-oda, hol a tüskés páncéllá fagyott bunda barátságtalan szürkességében tévelyegnek. Csak állsz és bámulsz, csak lógatod a lapátot, és meg se moccansz.

Halk suhogás hasítja ketté a megdermedt világot, erre felkapod a fejed. Egy varjú szállt fel az almafáról, és havat rázott az arcodra. Amikor kijöttél, észre sem vetted, hogy ott van. Most, hogy megmozdultál, már nincs megállás: ujjaidban és lábujjaidban fájdalom zsibog, az orrod folyni kezd, a szíved majd kiugrik, és hirtelen föl nem érheted ésszel, mióta álltál a nappali fagyban, és egyáltalán miért, nem is érted, miért féltél annyira attól, hogy meglátod azt, az igazit, a valódit, a valóságosat, amit elrejt a ropogásra fagyott test, azt, ami a merevségnél is döglöttebbé teszi, valami bomlást, valami hiányt, valami belsőt, valami lágyat és esendőt, valami borzalmas betekintést valamibe, valami kósza átpillantást *odaát*, a test másik oldalát, amit látni sem bírsz és mégis annyira akarsz. Most, miután egy gyors mozdulattal megfordítottad, csak azt látod, hogy belappadt orra hegye, legörbült szája nyílása, letört hetyke bajsza, meggyűrődött ravasz kis füle, apró lábai a zsufa testbe fúródtak, szőre nemezszerűen összeállt – hogy a rettegett B oldal röhejesen lapos.

Sietni kell, rengeteg dolgod van. Ahogy a kutya tájában megbotlasz, mindjárt eszedbe jut, hogy nem is adtál neki enni, pedig te vagy a soros, erről pedig az, hogy ebédelni is elfelejtettél, meg elmosogatni is. Ahogy mész előre kinyújtott karral, kezeden a lapáttal, a lapáton a billegő döggel, mint egy előkelő étterem előkelő pincére az előkelő főfogással, nevezhetnének támad. Pár perce még azt hitted, hogy egy falat sem csúszik le a torkodon, de most, miután a kuka teteje ledörrent, egészen más színben látod a világot. A ház felé menet már azt sem bánod, hogy késő estig a puskákkal kell bíbelődni a holnapi témazáró miatt, hiszen bátor lépteid alatt megadóan ropog a hó, és egy időre eltűnik a kutyaszar, amit ígéreted ellenére sem szedtél össze tegnap, mert a lelked mélyén megérezted, hogy valami úgyis történni fog: jön egy újabb havazás, és mindent betemet, vagy megindul az olvadás, és mindent elmos, vagy valami más lesz, ami ideiglenesen zárójelbe teszi a sok szart. A lapátot a falnak támasztod, miközben a fejed fölött föl villan a lemenő nap utolsó, vörös sugara. Belököd az ajtót, pont, mint a Senki, és éppen úgy néznek rád odabent.

Az összeállítást készítette Weiner Sennyey Tibor

Mediterrán

KUSTOS JÚLIA

Elkapott tekintetekbe égett képek

Németh Gábor Dávid: *Banán és kutya* (Fiatal Írók Szövetsége, 2017, FISZ Könyvek)

Németh Gábor Dávid *Banán és kutya* című első kötetének olvasásakor a fejemben egy sor ismétlődik, egy erős és végtelenül helytálló mondat: „a test színháza összerak és szétszed minden este”.¹ Ugyanis, előrebozsátva az egyik lehetséges olvasatot, a kötet ötvenegy verse egyesével tesz kísérletet leírni, hogy minek rendelheti alá az ember a testet (illetve valakinek a teste vagy elméje valaki más testét), s oppozícióban a talán még izgatóbb kérdés: minek rendelheti alá a test a saját, illetve az őt körülvevő(k) elméjét. A szerző lírája fesztelen őszinteséggel beszél a lírai énnel és szeretteinek testélményeiről, az egységek betegségek általi mozaikos felbomlásáról. Nincsenek felesleges körök, terjengős leírások (vagy eufemizmusok) a kötetben; a címadó verssel nyit, a versek általában saját szövegrészekből építkezve viselnek egy sommás, egy-két szavas címet, és a fókusz határozottan egy fizikai (később mentális) nézőponpon van – pontosabban, fókuszunk a versvilágba lépve automatikusan Németh Gábor Dávid csöszserű, az eseményekre, elhangzott mondatokra koncentráló perspektívájába ágyazódik. Innen bomlik ki a kötet négy ciklusának három főbb, szövegszervező tematikai egysége.

1. „csak a víz közvetítésével merek magamra nézni” (*A bántalmazás örömei*), avagy a saját testtől való borzongás, szégyen és a testélmény, a betegség feldolgozása és annak nehézségei. A helyszín a kórház és maga a test – közponponban a férfiaság a kiszolgáltatottság. Egyik fő kérdése: „Képes vagyok megfigyelni és leírni / magam és önazonosságomat?” (*Jó történet*).

2. „egy tenger volt köztünk az éjjel” (*Izland*); azaz egy kapcsolat kihűlése, a határlépés, az artikulált döntés előtti, már elvesztett pillanat. Közönről beszél, idegenségről, annak az állapotnak az érzéketes leírásával, hogy milyen két ember kapcsolata az intimitás megszűnése után, a nem elég közel–nem elég távol tartományban mozogva, mikor már „sokkal rosszabb beismerni a semmit” (*Semmizaj*). Fontos, mégis gyakran elhallgatott témát is érint, mégpedig a tárgyasuló férfitest megalázottságát a női vágy alárendeltjeként az *Ecsetelő* című versben („nézted ezt a megalázó pózt, mert felizgatott / téged” és „hosszan bámultad az élélvezés / alaki nyomait”).

3. S végül, de nem utolsósorban: a kötet legsúlyosabb, s tudatos reflektáltságában kíméletlenül artikulált témája: „azon gondolkodom, / hogy tehetségem rejtegetésére / használom-e a halálát” (*Kiárusítom*). A (mindenkori versbeszélőhöz) közel álló személy betegsége explicit módon rajzolódik ki a versekből (a kihulló hajcsomók, az étvágy elvesztésekor a kanál letevése mögüli düh és keserűség erejében), miközben a versbeszélő a szövegek tükrét használva ostorozza azt a gyávaságot, amely arra ösztökéli, hogy „egyre nagyobb kerülőket” kelljen tennie, amíg eljut a kórházi látogatásra.

A lassú veszteség és a hiány („utálom a gyászévet, a szót, a hét hónapra / azt mondom, hogy fél éve” áll a kötet első, címadó versében), ahogyan a megalázottság vagy éppen az elhidegült szerelmi élmény is helyhez kötött – koordináta-rendszerekben mozog; a lakás, a kórház, párbeszédék sikátora, idézett függő beszédék utcája, közbeékelések döccenő kátyúi. A környezet, a témák, az álmok valóságatlansága mindennapi; a kötet azt sutogja: ez a történet egy a tieitek közül. Prózanyelvű lírával operál a *Banán és kutya*. Rövid, epizodikus történeteket mesél el, de tömörségébe így is bele tudja sűríteni azokat a gyakran (lét)filozófiai kérdéseket, amelyek a szöveg keletkezésének érezhetően a kezdőponponjai.

Németh Gábor Dávid kedvelt formai eszköze a közvetlen kérdésfeltevés, illetve a közbeékelések használata, amely a valóság mindennapos, személyfüggő, bagatell kiszólásaival és az önponponcionálás borzongató őszinteségével él; mikor „magamról kezdek el beszélni minden mondatban, mégis veled fejezem be” (*Zöld háló*).

1 Borbély Szilárd: *Az Anatómiához*.

NÉMETH GÁBOR DÁVID

Banán és Kutya

(részletek)

Harmadik

Néha parfümboltba ment, és idegen illat volt rajta, egy ideig mindig ugyanaz, egy lassan ismerőssé vált harmadik idegen. A pulóvere elnyelte a fényt, tudtam, amikor egyedül van, ráül az egyik kezére, hogy elzsibbadjon, és amikor már nem érzi, akkor veszi le, hogy ne érezze, ahogy vetkőzteti magát, kibújik az ismeretlenből. Gyűlölettel nyúlt magához.

Ecsetelő

A fogínyecsetelő meglepően nagy fájdalmat tudott okozni abban a néhány másodpercben, amíg nem kezdődött el a zsibbadás. És utána, mivel nem lehet lenyelni, a hosszan csorgó nyál a csapba, mintha rágás nélkül akarná lebontani. Ilyenkor megálltál az ajtóban, és nézted ezt a megalázó pózt, mert felizgatott téged, tudtam, hogy szeretkezés közben végig a számat fogod nézi, hogyan artikulálok a megaláztatást, utána pedig kimész a csaphoz, amit nem engednél kimosni, és hosszan bámulod az elélvezés alaki nyomait.

Szülői értekezlet után

Krumplifej

Állatvagy ember?

Beszélgetés Szabó Attila képzőművésszel

Vérbeli médiaművészként ismertelek meg. A legváltozatosabb anyagok és a legváltozatosabb helyszínek jellemzik a munkáidat. Nemrégiben azonban az egyik leghagyományosabb anyaghoz nyúltál, a rajzhoz. Papír, ceruza. És még a lapok mérete is egy igazán könnyen kezelhető, arányos formátum. Mi sarkallt egy sokat próbált művészt arra, hogy újból a szobában dolgozzon egy kényelmesen kézbe vehető felületen?

A legegyszerűbb válasz, hogy ez a legpraktikusabb, amihez nyúlhatok. De ennél azért valamivel többről van szó. Tulajdonképpen rajzolni mindig szerettem, és a rajzolási kedvem sem nagyon csillapodott abban az időben sem, amikor konceptuális munkákat csináltam. Viszont ritkán mutogattam a rajzaimat, és csak kevésszer tartottam őket autonóm munkáknak. A változás lényege talán abban lehet, hogy a közelmúltban készült rajzaimat egy sorozatnak kezdtem tekinteni. És ebben a még ki nem talált formában meg is mertem mutatni másoknak. A méret pedig épp olyan, amit akár vázlatnak is tekinthetünk, de lehet önálló grafika is.

Témaválasztásaid igazán személyesek. A konceptualitás mintha egy kicsit háttérbe szorult volna. Ez szándékos volt? Vagy inkább csak a rajzolás, a tevékenység sugallta?

Érdekes, hogy ezt mondd, ez nekem nem tűnt fel. A rajzoknak is van egyfajta koncepciójuk, akkor is, ha csak tanulmányigénnyel készülnek. Igazából úgy tekintek rájuk, mint egy nagyobb, komplexebb egész valamekkora szegmensére. Bár az is lehet, hogy ez lesz az egész, de ezt most még nem tudom.

Igazad van, és nem a sorozat átgondoltságát hiányoltam, csak az első lapról rögtön te nézel szembe a nézővel. És ez bizony a konceptuális művészethez szokott szemnek akár zavarba ejtő is lehet. De ez csak az egyik lap, valóban. A többin állatokat látunk. Milyen állatok ezek, mit kell róluk tudnunk?

Az igazság az, hogy a sorrend és a hasonlóság is véletlen. Vagyis nem volt abban szándékosság, hogy az a rajz, amin engem vélsz látni, első helyre került, nem is ez készült elsőként. A szemüveges alak pedig akár én

is lehetnék, de csak egy képzeletbeli karakter. Az állatok, mint közös nevező, a kerettörténet részei, és Krasznahorkai László *Állatvanbent* című kötete adta a címet is, és az inspirációt is. Tudod jól, hogy állatokról, főleg kutyákról, órákig képes vagyok beszélni. Rajzban vagy képen kifejezve is ugyanezt érzem, van még mit elmesélni.

Szóval ezek állatok? Valódiak? Léteznek? Vagy létezhetnének is?

Igen, konkrét állatok szerepelnek a rajzokon, már amennyire a rajzok konkrétak. A *Vintage* című képet például akkor rajzoltam, amikor olvastam valahol, hogy meghalt az utolsó fekete (vagy fehér?) széles szájú orrszarvú. Szóval valami mementóféle.

Milyen viszonyban vagy az állatokkal? A tudós (vagy áltudós) érdeklődésével fordulsz feljük, vagy inkább mint egyes történetek szereplői érdekelnek? Van történet a képekben?

Egyszerű lenne azt válaszolni, hogy szimplán csak lenyűgöz az állatvilág sokszínűsége, de nyilván van ebben valami olyasmi is, hogy emberi tulajdonságokat vélek (vélnék mindannyian) felfedezni az állati figurákban. És természetesen ennek a fordítottja is igaz, emberekbe látunk bele állati tulajdonságokat. Formai és jellemzői párhuzamokra gondolok. Ezek pedig úgy működnek, mint a felhőállatok. Evidensnek tűnik képekbe formálni őket.

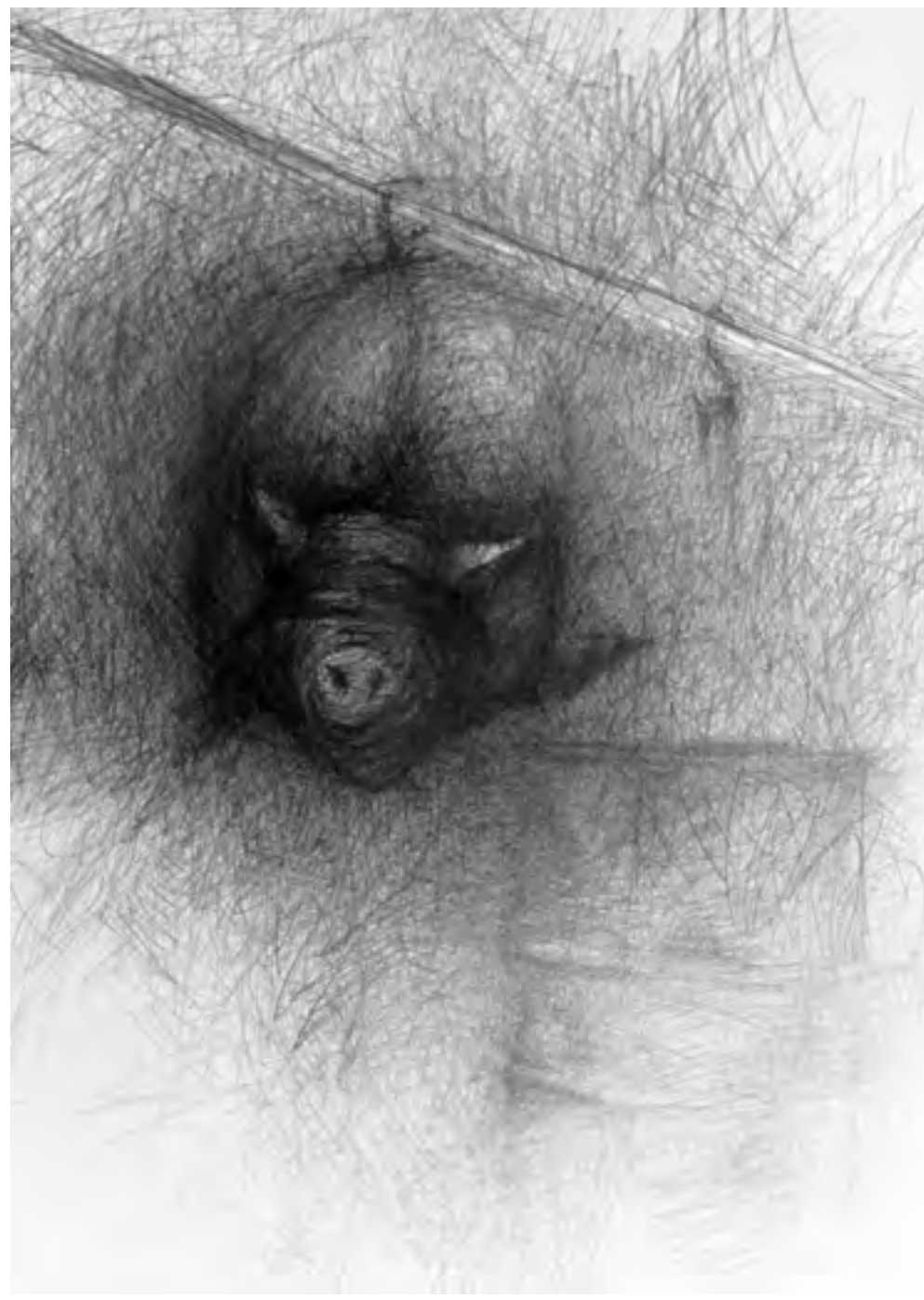
Aki a felhőkben állatok jellemző formáit fedezi fel, az valójában megteremti magának azokat a szereplőket, akik a történetéhez szükségesek. Te is valami ilyet teszel, de valahogy ezek az állatok konkrétabbak, és néha a tudományos alaposságot látom a lények megformálásában. Néha pedig az abszurditást. Az imént

irodalmi inspirációra hivatkoztál. De milyen a viszonyod a tudománnyal?

Csak annyira stilizáltak a figurák – úgy az emberi alakok, mint a velük együtt megjelenő állatok –, amennyire még a vonalak kuszaságából kialakulhat az a kép, amit szeretnék megrajzolni. Ha a tudományosságon a pontos, anatómiai igényű megfigyelést érted, akkor van benne tudományosság. Talán azért kérdeztél erre rá, mert korábban több olyan projektem is volt, amelyek tudományos és pszeudotudományos platformra voltak felépítve, és itt is keresed az ahhoz hasonló narratívát. Remélem, mindenben felfedezhető valahol, amit magaménak tudhatok, mert szeretek tudományos természetű dolgokkal foglalkozni.

Aki ismeri a korábbi installációidat, az valóban azt keresi ezekben a rajzokban is, hogy hol jelenik meg a figuráktól sokkal távolabbra vezető okfejtés. A képi minőség, a vonalvezetés, a rajzok expresszivitása viszont arra készíti a nézőt, hogy hagyjon egy új dimenziót megnyílni. Egy fiktív valóság dimenzióját. Mi a szerkesztési elv?

Szóval azok a fölösleges kísérletek, amelyekre utalsz, általában úgy készültek, hogy találtam egy tudományos magazinban vagy hírportálon egy számomra izgalmas cikket, amiből kimásoltam egy fejezetet anélkül, hogy az egészet végigolvastam volna. Mert ha elolvasom, akkor ott a megfejtés, elvesz a misztikum, nincs meg az esélye annak, hogy én magam találjam ki a lehetséges összefüggéseket. Akkor is, ha az bődületes ostobaság, és mellőz minden valós tudományos tény vagy hipotézist. Aztán azokból az összemásolt, sokszor teljesen összefüggéstelen szövegrészekből kialakult egy narratíva számomra,

Padlás

Lóhalál

amiből annyit használtam fel, amennyire éppen szükségem volt egy-egy installáció felépítéséhez. Tehát valami neodadaista módszer az alap. Ezeknél az *Állatvanbent* rajzoknál pedig sokkal egyszerűbben, sokkal spontánabban történik ugyanez. Mert elég néha végiglapoznom a napi híreket, és az majdnem ugyanerre képes. Rögtön gomolyogni kezd valami szürreális valóság, amiben benne van a napi politika, az időjárás-jelentés és a facebookos barátaim megosztott eseményei.

A rajzok szabadabb gondolkodást engednek?

Abból a szempontból biztosan, hogy bármit, ami a fejemben van, összemontírozhatok egy felületre. Ha installációt készítek, azt meg kell építeni, ott a tárgyi valóságnak kell azt a szerepet betöltenie, amit az áltudományos mondandó kíván.

Tévedek, ha költői magatartást vélek ebben felfedezni? Ez látszólag ellentmond a tudományos és/vagy áltudományos attitűdnek.

Inkább a szándék teljesen más. Az áltudományos projekteknel a megtevesztés fontos része a mondandónak. Fontos, hogy az a közeg, ahol a néző a munkákkal találkozhat, zavarba ejtse egy picit, hogy ne legyen elsőre egyértelmű, hogy az az izé ott egy műtárgy. A rajzokban nincs ilyen szándék, ott a szabad képzettársítás az ábrázolt formából fakad.

Mennyire fontos számodra, hogy műtárgyaknak lássuk, amiket készítesz? A gondolkísérletek megosztásának számtalan más formája is lehetne. Viszont azzal, hogy műtárgyat hozol létre, a forma és a műfaj is fontossá válik. Mennyiben más a rajz világában gondolkodni az intermediális művek után?

Cseppet sem fontos, hogy műtárgynak tekintsék azt, amit csinállok, de kell valami terminus arra, amit láthatunk. A közeg a fontos, és ez határozza meg a tárgyat. Ha egy fiktív kísérletet helyezünk be a laboratóriumba az ott megszokott eszközök közé, akkor csak a szakavatottaknak lesz elsőre kézenfekvő a turpisság. És hát tudjuk, hogy például egy vízügyi szakember számára mást jelent a műtárgy szó, mint a mi szcénánk nyelvhasználatában. A rajzokat sokkal gyorsabban létre lehet hozni, a megfogalmazott vagy részben körvonalazott ötlet szinte azonnal leképezhető, míg az installációk, fotók vagy videoművek esetében sokkal összetettebb az ideától eljutni a kész munkáig. És közben – sajnos vagy szerencsére – a mű is sokat alakul az eredeti elképzeléshez képest. A rajznál ez másképpen van.

A rajz egy sokkal klasszikusabb médium. Rangot ad a gondolatnak. Ezért kanyarodunk vissza mindig ahhoz a gesztushoz, hogy számos és sikeres installáció után miért kezd újból rajzolni a művész. Mit vár tőle? Más tekintet esik egy rajzban megjelenő gondolatra?

Talán inkább a rajz felvállalásának gesztusában található a kulcs. Abban, hogy nyilvánosságra hozom/hoztam ezeket a rajzokat. Mert az installációknál ez nem kérdés. Azokat azért csinálom, hogy bemutassam őket. De a rajzoknál ez nem eldöntött kérdés. Nem is vagyok biztos abban, hogy azon túl, hogy feltöltöttem őket a Facebookra és a netes portfóliómba, máshogy, hagyományos formában, kiállítás keretében be fogom vagy be akarom mutatni. Egy korábbi rajzsorozatnál, amely kutyákról készült, már volt egy ilyen gesztus, de ott – bár nincs még befejezve – volt egy nagyobb kerete a munkának. A tanulmányrajzok csak katalizáló részletei voltak a folyamatnak.

Naplóbejegyzések, skiccek, hogy segítsenek megoldani valamit. De azóta már azokat is egy valamikor talán befejezhető projekt fontos elemeinek tekintem. Az *Állatvanbent* sorozatnál nem erről van szó. Ezek önálló rajzok, egy-egy epizódként külön is értelmezhetők, és össze is lehet őket fűzni. Sőt, sorrend sincs. A rajzokat felcserélve más-más olvasatokat eredményeznek. De ennek sincs még vége, így ez sem egy lezárt sztori.

Minden nyitva van még? Mi lesz a sorsuk?

Fogalmam sincs, hogy mit várok tőlük. Talán csak a jelenlétük a fontos. Nem zárható ki, hogy ezekből egyszer kiállítás lesz, de pillanatnyilag nem tudom ebbe a szituációba elképzelni sem a rajzokat, sem magamat. Az is lehet, hogy ez a legjobb forma, amikor megjelennek egy lapban. Bár nyilván egészen más élőben látni őket, nem reprodukción és nem sokszorosítva.

A rajzolás, a festés egy sokkal őszintébb tevékenység, mint médiaművészetet csinálni. Jól értem, hogy a befejezetlenségről való gondolkodás közben egy kicsit arról is beszélés, hogy ez egy szokatlanul kitárulkozó forma?

Azt nem gondolom, hogy őszintébb lenne, viszont közvetlenebb. És gyorsabban lehet megfejtéseket gyártani. Vannak kanonizált formák, motívumok, szimbólumok, amelyeket segítségül hívhatunk, és instant megoldást kreálunk. Másféle szabadgyökök vannak, mint egy összetett installáció esetén.

Amikor az őszinteséget emlegettem, valójában a vonalaidra gondoltam. Arra, hogy egy-egy ilyen expresszív rajz olyan rétegeket is megmutat, amelyek az ábrázolt témától

teljesen függetlenül jelennek meg a lapokon. Ismerjük azt a játékot, amikor egy rajzot úgy próbálunk nézni, hogy nem az ábrázolt formákra koncentrálunk, hanem a vonalak gubancát egy absztrakt kompozíciónak látjuk.

Igen, igen! Fején találtad a szöveget! Nagyon fontos, hogy szinte egy ülésre elkészüljenek a rajzok. Csak ha másnap valami nagyon zavar bennük, akkor nyúlok bele újra, és rajzolás közben szinte fel sem emelem a ceruzát a papírról. A gubanc, meg a kusza vonalak ritmusa legalább annyira fontos, mint az, amit ábrázolni kívánok ezek segítségével. Ezért olyasmi hatása van, mint a telefonálás közben készült firkáknak.

Némelyiknél a tiszta, friss levegőt érzem a képen, némelyiknél pedig a szmogot. És ez azokon a pontokon látható leginkább, ahol nem akarsz semmit „ábrázolni”. Mit gondolsz a figurativitás fontosságáról? Lesznek absztrakt kísérletek is? Amikor a vonalak önálló kifejezőereje lesz a lapok témája?

Megint a felhők formáiba vagy a penészfoltokba beleképzelt élőlényekhez tudom hasonlítani a vonalak sűrűsödéseiben és ritkulásaiban megjelenő formák hatásmechanizmusát, de ezek sokkal konkrétabb formák egy Rorschach-teszt pacáinál. Pont ezért kezdek hozzá a rajzolásához. Vagyis általában le akarok rajzolni valamit. Ebből következik, hogy önmagáért a vonalért nem fognék hozzá.

Mire jöttél rá rajzolás közben? Mi az a lényegesen más élmény, ami megkülönbözteti ezt a munkát az installációk építésétől?

A rajzolás élményt ad, és egészen más, mint megtervezni, előkészíteni, kivitelezni és felépíteni, majd dokumentálni

egy installációt. A rajz gyorsan okoz kielégülést, de mégsem úgy, mint egy digitális fotó. És alig kell hozzá valami.

És a kész rajzra is másképpen tekintünk, mint egy digitális munkára. Folytatod a rajzokat?

Biztos, hogy sok rajz lesz még, és biztos, hogy állatok is szerepelnek majd rajtuk. Gyűlnek a lapok, néha kirakom mindet a padlóra, eszembe jutnak dolgok, amik egy-egy rajz készítése közben történtek,

nagyjából tudom, mi lesz a következő... és így tovább.

Ha nem kellene túl sokat gondolkodnunk azon, hogy mit tegyünk azokkal a tárgyakkal, amelyeket nem a szükség hívott életre, akkor annyi bőven elég lenne a történethez, hogy az egyik ember boldogan rajzol, a másik pedig boldogan megnézi a rajzokat. Én örömmel néztem a rajzaidat, és köszönöm, hogy beszélhettünk is róluk.

Az interjút Koronczai Endre készítette

N É M A I M A A HAJLÉKTALAN SORSRA JUTOTTAKÉRT

Az Oltalom Kórház Foglalkoztatójában hajléktalan sorsra jutott embertársainkért gyertyát gyújtva imádkozunk minden vasárnap este fél nyolc és nyolc óra között. Ha ügyünket ön is fontosnak érzi, arra kérjük, tartson velünk! Ajtónk nyitva áll, hogy a jelzett időkeretben bármikor, felekezeti vagy társadalmi hovatartozására való tekintet nélkül bárki csatlakozhasson hozzánk. Kérjük, hogy az imádkozók csendességét beszéddel ne zavarja meg!

Címünk: Oltalom Kórház Foglalkoztató, 1086 Budapest Dankó u. 9.

*Dicsőségemtől megfosztott,
levette fejemről a koronát.
Kitépte reménységemet,
mint valami fát,
Letördelt körös-körül: tönkrementem...
...kiáltozom,
nem kapok választ.
Segítségért kiáltok...
...könyörüljete, könyörüljete rajtam, barátaim.
(Jób könyve)*

Sarki sémán

Mire jutottunk?

2015 végén állami cég alakult a magyar író- és költőtehetségek gondozására Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. néven. Létrehozásának ténye és a páratlan anyagi erőforrásai jelentős tiltakozást váltott ki az irodalmi életben. A kft. civil ellenpontjaként indult 2017-ben a Független Mentorhálózat, amikor Ijjas Tamás költő ötletére ismert írók és költők vállalták el a hozzájuk jelentkező pályakezdők tehetséggondozását. Akkor a DRÓT-on interjú jelent meg az ötletadóval és Pion Istvánnal. Most, 2018 májusában, a Független Mentorhálózat tevékenységének első éve után, visszatekintünk az akkori beszélgetéseinkre, és meg is kérdeztük az érintetteket, mi a helyzet most.

Az állami tehetséggondozó részéről lapzártánkig nem érkezett reagálás a kérdéseinkre.

FÜGGETLEN MENTORHÁLÓZAT

2017. JANUÁR¹

DRÓT: Szerinted „a tehetséggondozást spon-tán államosítják”?

IJJAS TAMÁS: Meglehetősen furcsa, hogy a Miniszterelnökség rengeteg pénzt aján-dékozik a kultúrára, miközben az Emberi Erőforrások Minisztériumának Kultúráért Felelős Államtitkárságának egyre keve-sebb finanszírozási lehetősége van. Ezek

a finanszírozási döntések (a KMTG ügyén kívül más ilyen is van) elég rögtönzöttek és megfontolatlanoknak tűnnek. Emellett nem lehet azt mondani, hogy nem fon-tos ügyeket támogat a Miniszterelnökség, a szépirodalmi tehetséggondozás és a Ker-tész Imre-hagyaték gondozása egyaránt ki-emelten támogatható projekt.

A döntések átláthatatlanságával, a fi-nanszírozott intézmények költségvetési terveinek ráláthatatlanságával, a társa-dalmi és szakmai kontroll nélkülözésével bajok vannak. A finanszírozás ráadásul egyenlőtlenségeket teremt: egy sokáig nem az anyaországban működő, amúgy színvo-nalasnak értékelhető íróműhely mindent visz a saját mellékútvonalain, amíg a több évtizedes hagyománnyal rendelkező iro-dalom körüli szellemi műhelyek, csopor-

¹ A kreatív írástól a világ is és az életünk is érdekeseb-bé válik – IJJAS TAMÁS. Megjelent a DRÓT-on 2017. január 14-én. A teljes interjúhoz lásd <http://drot.eu/article/kreativ-irastol-vilag-es-az-életünk-érdekeseb-be-valik-ijjas-tamas> (letöltve: 2018. május 30.)

tosulások, szervezetek, folyóiratok nem kapnak ilyen rendkívülinek mondható összegeket, sőt! A miniszterelnökségi döntések ilyen módon kultúrharcot generálnak, a győztesek túlzott mértékben győztesek, a vesztesek túlzott mértékben vesztesek, miközben a szakmai alapú, versenyszerű pályázatás súlya és jelenléte egyre kisebb. Ha a politikai döntésekből ilyen mértékben kihagynak szakmai közösségeket, illetve az adott szakmát gyakorló egyéneket, akkor ezt spontán államosításnak is lehet nevezni.

2018

CSILLAGSZÁLLÓ: Még mindig úgy gondolod, hogy a KMTG-vel „államosították a tehetség-gondozást”?

IJJAS TAMÁS: Ha a pénzosztás aránytalanságait nézzük, akkor igen, erről nincs további mondandóm. Ha azt nézzük, hogy a kultúra nem állami tulajdon, sosem volt az, hanem a társadalomé (azon belül is: alkotóké, befogadóké, közvetítőké, előadóké, kutatóké, célcsoportoké és olykor intézményeké is), akkor a kultúra államosíthatatlan. A tehetséggondozás ennek a kultúrának a része, és aki valóban fejlődni szeretne, valóban tudást akar átadni, eldöntheti, ahogy mindig is eldönthette, hogy ki legyen a tanítványa vagy a mestere. Erre világított rá az egész Független Mentorhálózat, erre az örökös szabadságra, és nyilván erre akartam én is rávilágítani az egyéni mentorprogrammal. Szerencsére a tehetséggondozás folyamata politikamentes (sejtéseim szerint a KMTG-nél se pártkatonákat vagy holdudvart képeznek ki, legalábbis azok az ismerőseim, akik Orbán János Dénes iskolájában dolgoznak, semmiképpen nem mondhatók politikai agitátorok-

nak), a szakmai és az emberi együttműködésen van a hangsúly. Az emberi része a legszebb, de a legnehezebb is. Meg kellett tapasztalnom a saját bőrömon, hogy nem engedhetem magam túl közel azokhoz, akikkel foglalkozom, szükség van a jótékony távolságtartásra. Fontosabb a tiszteletteljes, kölcsönös bizalom, mint a szeretet. Legalábbis itt. Azt kell hogy mondjam, én is tanultam, voltak sikereim, kudarcaim, veszteségeim és felismeréseim.

NEMES Z. MÁRIÓ: Talán kicsit sarkos ez a megfogalmazás, de valami ilyesmiről van szó. Létrejött egy olyan – eléggé átláthatatlan módon – állami támogatással felduzzasztott szervezet, amely az írószervezetek és tehetséggondozó műhelyek lehetőségeit sokszorososan felülmúló anyagi és médiaeszközökkel rendelkezik. Én ezt az amúgy is rendkívül sok törésvonallal tagolt irodalmi tér erőszakos meghasításaként értékelem, egy újabb kultúrpolitikai frontvonal megnyitásaként, miközben pacifikálásra lenne szükség, nem pedig újabb állóháborúra. A KMTG egyfajta junior MMA-ként a fiatal irodalom területére terjeszkedik ki, ami a kultúrkampf további kiéleződéséhez vezet. Tény, hogy ezzel úgymond tőke kerül az irodalomba, de az ehhez való hozzáférés, illetve ennek elosztása megint csak nem nyilvános és szakmai, hanem egyfajta politikai-hatalmi kérdéssé válik. Ebben is érezhető a központosítás tendenciája, hiszen az „egyik” oldal – munkájának színvonalától függetlenül – aránytalan módon kihangsúlyozódik, míg a „másik” oldalon évtizedek óta sikeresen működő műhelyek kiéheztetése vagy éppen a pangásban való hibernálásuk zajlik. Én azt vizionálok, hogy amennyiben ezek a folyamatok tovább folytatódnak, akkor az alternatív irodalmi világok közti hasadás felerősödik, és létrejön egy

udvari és/vagy skanzen irodalom, melyet sok millióból lehet mutogatni a társadalom felé, miközben meglehetősen csekély köze van/lesz a szakmaisághoz. Ezzel párhuzamosan pedig lesz egy kvázi szamizdatszerűen terjedő új underground. De lehet, hogy csak túl pesszimista vagyok, mindenesetre a kultúrkampf kezd olyanra válni, mint a *Rambo. Első vér* (1982): rongyokban rohansz az erdőben egyedül, miközben nyomodban a nemzeti gárda.

CSILLAGSZÁLLÓ: Mit gondolsz összességében az elmúlt évről a magyar irodalmi tehetséggondozás kapcsán?

I. T.: Több mint száz pályakezdő író, költő, drámaíró, kritikus kezdetett el tavaly különböző mentorokkal együtt gondolkodni. Volt ebben valami izgalmas, kevésbé kellett egy fiatal szerzőnek összeszednie a bátorságát, hogy bekopogtasson valakihez, akiért talán rajong (hiszen nagy nevek is szerepeltek a mentorok között), és éppen ezért fél is tőle. Hanem gyakorlatilag több lehetséges mestert is megcélozhatott, több helyre is pályázhatott, több esélye volt rá, hogy valaki meglássa az írásaiban a lehetőséget. Ilyen figyelemfelhívó akció talán még nem volt a magyar tehetséggondozásban, ahogy ennyi pénz sem áramlott még irodalmi tehetséggondozásba (itt megint a KMTG-re gondolok). Arra, hogy a Független Mentorhálózat belobbanásához én lehettem a szikra, valószínűleg a nagy összegző években, öregkoromban is örömmel fogok visszaemlékezni. Az viszont nem nekem köszönhető, hogy afféle civil mozgalom lett belőle, és elevenné, közhelymentessé vált a szlogen: a kultúra mindenkié.

N. Z. M.: Az első kérdésre visszatekintve azt gondolom, hogy a KMTG működésének egyik legkinosabb következménye, hogy

a legfiatalabbak pályakezdését stigmatizálják politikai módon, hiszen bekötött szemmel lökik őket bele a kultúrkampfba. Miközben pedig a szakmai alapokon működő tehetséggondozás a kortárs irodalom intézményrendszerének az egyik legfontosabb feladata lenne. Lehet azt is mondani, hogy a fellángoló disputák miatt (is) az elmúlt évben felpörgött a tehetséggondozó munka, de ezt azért nem tudnám be Orbán János Dénes érdemének, sőt.

2017. JANUÁR²

DRÓT: Aláírásgyűjtést kezdeményeztél, melyben az aláírók „tiltakoznak a magyar irodalom ellehetetlenítése ellen”. Szerinted a magyar irodalom ellehetetlenül?

PION ISTVÁN: A petíció alapja egyrészt a KMTG 400 millió, másrészt a Kertész Imre Központ 1 milliárd forintos állami támogatása volt. Én magam mindkettőt visszaszámolom és átláthatatlannak gondolom, ezért kezdtem bele az aláírásgyűjtésbe. Közben az aláírók tényleg nagy számának öröme mellett elkeserítettség, hogy sokan resignáltan veszik tudomásul: az állam rosszul költi el ezt a pénzt. Ezért kezdtem el szervezni a demonstrációt.

DRÓT: Négy pontban foglaltatok össze követeléseiteket: követelitek a támogatások visszavonását a KMTG-től és a Kertész Imre Központtól. Mi a baj ezzel az összesen 1 milliárd 400 millió forinttal szerinted?

P. I.: Az összeggel az égette világon semmi baj nincs. A baj azzal van, hogy átlátha-

² Szemléletváltásra volna szükség... – Interjú Pion Istvánnal. Megjelent a DRÓT-on 2017. január 10-én. A teljes interjúhoz lásd <http://drot.eu/article/szemleletvaltasra-volna-szuksege-interju-pion-istvannal> (letöltve: 2018. május 30.)

tatlanul, uram-bátyám módon és szakmai egyeztetések nélkül költik el. Az uram-bátyám mód a jó ajtón való kopogtatás szinonimája. És ennek a bizonyítása nem bonyolult, hiszen erről Orbán János Dénes nyíltan beszélt.

[...]

2017

DRÓT: Egy bejegyzésedben azt írtad, hogy „a KMTG íróakadémia nem feltétlenül a fal, aminek nekimegyek szépen, hanem a ravasz, ami segített kilőni az ötletemet”. Mit értesz ezen?

I. T.: Egy egyéves, komoly tervezést, odafigyelést igénylő társadalmi munkát nem lehet kivitelezni tiltakozásból. Ezért szó sincs nekimenésről. Arról van szó, hogy megmutassam a lehető legnagyobb nyilvánosságnak, hogy mit jelent a tehetséggondozás. Ráláthassanak a folyamatra, legyen rá társadalmi ablak. Az is fontos, hogy egy hét alatt csak hozzám 56 pályázat érkezett be, de tudomásom van a Független Mentorhálózat olyan tagjairól is, akikhez három-négy nap alatt száznál több reménybeli mentorált kopogtatott be.

A társadalmunk ki van éhezve a kreatív önkifejezésre, ennek a kompetenciának a fejlesztése szerintem ösztársadalmi igény. Itt nemcsak a jövődöbeli szépírók inkubátoráról van szó. Mind az oktatásban, mind a felnőttképzésben meg lehetne, sőt meg is kellene növelni a kreatív írás jelenlétét. A kreatív írás nagyon fontos kompetencia, kedvezően hat olyan csatolt területekre, mint a problémamegoldás, önreflexió, tudatosság, fókuszált és elmélyedt munkára való készség. A kreatív írástól a világ is, és az életünk is érdekesebbé válik.

[...]

DRÓT: Látsz-e realitást arra, hogy a petíció és a demonstráció hatására bármi változna?

P. I.: Ha nem látnám a realitását, nem kezdtem volna bele, bár elég idealista vagyok. Első körben szemléletváltásra volna szükség a magyar irodalmi életben is. Nem elég okos és pontos publicisztikákat írunk arról, hogy elvtársak, hát ez így nem van jól, amit aztán az okos politikusok elolvashatnának, és beláthatnák, hogy ez így tényleg nem van jól. A magyar irodalmi életnek nagyobb érdekérvényesítő erőre van szüksége, mert az a béka segge alatt van. Ezzel nehéz szembenézni. Az íráson és az olvasáson túli cselekvésre van szükség, olyan kezdeményezésekre, amelyek vagy igyekeznek megváltoztatni a kultúrpolitikát, vagy egyéni szerveződések mentén mutatnak valamilyen kiutat, mint amilyen például Ijjas Tamás kiállása a tehetséggondozás spontán államosításával szemben: egy éven át segít szakmai tudásával (és némi egyéb élettapasztalattal) egy elszánt pályakezdőt, ingyen.

DRÓT: Mit lehetne eredménynek tekinteni ennek kapcsán?

P. I.: Én már azt is eredménynek tartanám, ha úgy állnánk a tükör előtt, mint aki először látja meg a konditeremben az izzadságcseppjeit: hogy bár még nagyon sok munkánk van, de végre tettünk valamit.

2018

CSILLAGSZÁLLÓ: A Független Mentorhálózatban részt vevő mentorok vállalták, hogy egy évig ingyen követik egy-egy fiatal tehetség irodalmi munkáját, és közös megállapodás

alapján rendszeres szakmai konzultációval segítik további fejlődését. A leendő mentorált – híven Ijjas Tamás eredeti felhívásához – 17 és 30 év közötti, kötetlen nem rendelkező pályakezdő, akinek pályázati anyagát (10 oldalnyi verset vagy szépprózát) 2017. január 31-ig kellett eljuttatnia az általa kiválasztott mentornak. A mentorok február 8-án közzétették döntésüket a pályázókkal. Egy évvel később, 2018 márciusában mentorok és mentoráltak országsszerte (Budapesten, Pécsen és Szegeden) felolvasóesteken mutatták be az eredményeiket, amelyről beszámolt a Kulter, a Tiszatáj, a Litera és a DRÓT is. Ez eredményessé teszi a Független Mentorhálózatot szerinted?

N. Z. M.: Biztos van, aki erről másképp gondolkodik, de szerintem a Független Mentorhálózat rendkívül sikeres volt. Benne volt a pakliban – éppen a szerveződés alkalmi, civil és önkéntes jellege miatt –, hogy nem mindenki találja meg a projektben, amit keres, de ha azt nézzük, hogy hány remek tehetség bukkant fel, erősödött meg és fejlődött tovább, akkor szerintem már mindenképp megérte a dolog. Én büszke voltam az íróársaimra, hogy nagy számban (mintegy 100 mentor vett részt a programban) csatlakoztak, ezzel is kimutatva szolidaritásukat az autonómiáját védő szakmával, illetve – és ez a legfontosabb – a fiatalokkal.

2017. JANUÁR³

DRÓT: Miből gondold, hogy a későbbi mentorok, költők és írók számára is jó program ez, ami kölcsönösen megtérülhet mindkét fél számára? Mit jelent ez a program a mentoroknak? Mi a feladata egy mentornak?

³ Lásd előző két lábjegyzetünket.

I. T.: Jó kérdés, én csak a magam oldaláról tudok vallani. [...] Én szeretek emberekkel és szövegekkel foglalkozni, tehát mentorként a szenvedélyemnek élek. Vallom, hogy tanítva tanul is az ember: ha átadja a tudását, az a tudás mélyebb, reflektáltabb lesz, ráadásul lesz egy élő párbeszéd köztem és a pályázatomat elnyerő pályakezdők között (nagyon úgy tűnik, hárman lesznek), ami nemcsak nekik lesz valószínűleg inspiráló, hanem nekem is. Tehát a saját értékrendemnek megfelelően cselekszem, ha tehetséggondozással foglalkozom. Nagyon örülnék, ha jövőre is ki tudnám írni a pályázatot, minden politikai íztől függetlenül, hosszú távban gondolkodom, és ebben az is a cél, hogy valami nagyobb társadalmi üzenetet is képviseljek – ezért a közösségimédia-felületeimen lesznek a kreatív írás kompetenciáját fejlesztő játékok, feladatok, illetve érdekes információk. Ezekkel mindenki fejlesztheti saját magát, lehet önmaga mentora. A legszélesebb réteget szeretném feltüzelní az írás szenvedélye iránt: felébreszteni az átlagemberben is lappangó művészt (és ezt most inkább átlagemberként mondom, mert az vagyok, mint művészként).

[...]

DRÓT: Kell-e egyáltalán államilag finanszírozni az irodalmat?

P. I.: Egy ideális világban nem kell, de mivel a mi világunk minden, csak nem ideális, ezért kell. Hiszen az irodalom jó befektetés, ami hosszú távon biztosan megtérül. Visszont az a kultúrpolitikai hozzáállás, amit most látunk, maximum rövid távon hozhat mulandó sikereket, ezért nagyon is át kell szabni. De a lényeg az, hogy ha már támogatja a kormány a magyar irodalmat, akkor jó volna, ha észszerűen tenné.

DRÓT: Ha tehát kell államilag finanszírozni az irodalmat szerinted, akkor miért evidens, hogy az épp hatalmon levők ne érvényesítsék az irodalmi preferenciáikat?

P. I.: Szerintem egyáltalán nem evidens, hogy az épp hatalmon lévők ne érvényesíthetnék az irodalmi preferenciáikat, már ha vannak nekik olyanjaik. A probléma azzal van, hogy itt némely dolgok átestek a „szaniszló” másik oldalára: a túlzásba vitt, ideológiai és pártkötődés alapú preferenciaérvényesítés, az uram-bátyám módszer és a sértődöttségéből fakadó hozzáállás. Kerényi Imre miniszterelnöki megbízott azt mondta 2013-ban, hogy „a balliberális oldalnak meg kell barátkoznia azzal, hogy hét szűk esztendő következik számukra a kultúrpolitikában”. Engem a hideg kiráz, ha ilyen mondatokat hallok, és rettenetesen fázom, ha az ilyen mondatok meg is valósulnak.

2018

CSILLAGSZÁLLÓ: Volt értelme a Független Mentorhálózat első évének?

N. Z. M.: Lehetne sorolni a Független Mentorhálózat tevékenysége során feltűnt tehetségeket (többeknek könyve is megjelent azóta), de most nem akarok (ki)szemezgetni senkit. Inkább egy irodalomszociológiai jelenségre mutatnék rá, miszerint a mentorprogram hatására robbanásszerűen megnőtt a fiatal írószervezetekbe jelentkezők száma. Emellett azt is tapasztaltam, hogy az írótáborokban járva érezhető, hogy a fiataloknak sokkal könnyebb beilleszkedniük a közösségekbe, hiszen a mentor-mentorált viszonyok miatt egyszerűbbé válik a kapcsolatépítés és a kommunikáció a különböző generációk között. Vagyis a Független Mentorhálózat

nemcsak egyéneket „fejleszt”, hanem a kollektív szerveződést is elősegíti. Ez pedig egy nagyon fontos dolog, hiszen az irodalmi életünkre a politikai-szociológiai-generációs stb. szegmentálódás és (ön)gettósítás hat a legkártékonyabban.

CSILLAGSZÁLLÓ: Mi lesz a magyar irodalmi tehetséggondozással a következő időszakban? Mi a Független Mentorhálózat jövője?

N. Z. M.: Ez megint csak egy nagyon nehéz kérdés. Valószínűleg korábbi válaszaimból is látszik, hogy kissé borúsán látom az irodalmi életünk jövőjét, de a Független Mentorhálózat nekem is reményt adott. Azon kellene elgondolkozni, hogy hogyan és miként lehetne folytatni a közös gondolkodást. A Független Mentorhálózat eredeti formájában egy eléggé anarchisztikus, sejtyszerűen szerveződő közösség volt, ami persze a teljesítményt és a kommunikációt is befolyásolta. Lehet, hogy meg kellene változtatni ezt a struktúrát és bizonyos szempontból intézményesíteni a projektet. De ez valószínűleg kiforrja majd magát. A legfontosabb az lenne, hogy ne hagyjuk veszni a közös munka során felhalmozódott személyes, szakmai és művészeti tőkéit.

KÁRPÁT-MEDENCEI TEHETSÉGGONDOZÓ KFT.

2016. FEBRUÁR

Átvilágítás⁴ (részletek)

KRUSOVSZKY DÉNES: Orbán János Dénes megkért (kommentben), hogy tegyem fel a kérdéseimet neki. Nos, első körben mondjuk ezeket. Nem egyeztettem senkivel, ezek a saját kérdéseim, de remélem, sikerül a segítségükkel tisztázni néhány dolgot.

Elsőként: mi ennek a 150 millió forintnak a forrása? Ha a költségvetésben volt egy ilyen összeg, ami a fiatal irodalom „felfrissítésére” fordítható, a szakmai szervezetek miért nem tudtak róla? És amint kiderült, hogy felszabadítható erre a célra egy ilyen összeg, a Nemzeti Vagyonkezelő, a Minisztérium vagy a miniszterelnöki tanácsadó (Szöcs Géza) miért nem a már meglévő, (csökkenő) állami támogatással, hatékonyan, de kiszolgáltatottan működő hagyományos szervezetekhez fordult a pénz szétosztásának legmegfelelőbb formáit kikutatva? És hogyan lehet érv egy ilyen nagy volumenű pénzosztásnál az, hogy tudni kell a jó ajtón kopogtatni?

ORBÁN JÁNOS DÉNES: A Kormány az 1569/2015. (IX. 4) határozatában felkérte a nemzeti fejlesztési minisztert, hogy a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (MNV) útján gondoskodjon a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. (KMTG) megalapításáról, a nemzetgazdasági miniszter pedig a költségvetési forrás biztosításáról. Megtették; a forrást az

MNV biztosította, a saját pénzalapjaiból. Tehát nem az EMMI vagy az NKA vagy egyéb állami pénzosztó szervek kultúrára szánt forrásaiból csoportosították át. Ez az összeg egy állami tulajdonban lévő cég törzstőkéjét és tőketartalékát képezi.

A KMTG az állami üzleti szféra regisztereihez tartozik, nem pedig a civil szférához. Ez egy szellemi termékekbe való állami befektetés, nem pedig szakmai szervezeteknek nyújtott, vissza nem térítendő támogatás. A befektetés és a vissza nem térítendő támogatás között lényegi különbség van: az előbbitől elvárható valamiféle gazdasági megtérülés is, nem csak szellemi. A kultúrának piaca van, ez a piac képzett szakemberek tevékenysége által javítható, erősíthető.

Az írói szakmai szervezetek nem gazdasági profilúak, a KMTG viszont gazdasági profilú. A KMTG több műfajú tehetséggondozóként jött létre, az irodalmi ágazat csupán egyike ezeknek. Nem kell összemosni egy kft.-t annak egyik projektjével. A szakmai szervezetek legfeljebb egy-egy projekt esetében illetékesek, de nem az egész intézményt illetően. Erre még visszatérek.

A KMTG az NFM, az NGM és az MNV hatáskörébe tartozik, azaz az államgazdasági, és nem a kulturális szférába (EMMI). Magyarán: elsősorban üzleti alapú. Bizonyára ezért nem konzultáltak a kérdésben fősorolt illetékesek olyan szervezetekkel, melyeknek tagjai írói, nem pedig gazdasági szakemberi minőségükben tömörülnek. De ismétlem, az írószervezetek egyéb illetékességére – mivel több alábbi kérdés is vonatkozik rájuk – még visszatérek.

Az összetett kérdés utolsó kérdése pedig nem ide tartozik, hanem a dolgok origóját próbálja feltérképezni. Minden projekt úgy kezdődik, hogy valaki-valakik kitalálják. Ahhoz, hogy legyen is valami belőle, meg kell tenni az első lépést, azaz megkeresni

⁴ Krusovszky Dénes – Orbán János Dénes: Átvilágítás. Megjelent a DRÓT-on 2016. február 10-én. A teljes beszélgetéshez lásd <http://drot.eu/article/krusovszky-denes-orban-janos-denes-atvilagitas> (letöltve: 2018. május 30.)

Sucked

azt-azokat, aki-akik ebben illetékes/ek és közvetíteni tud/nak. Esetemben- esetünkben kézenfekvő volt Szőcs Géza kulturális főtanácsoshoz fordulni, akinek munkaköri leírása, hogy ötleteket, projekteket közvetítsen a Kormány felé. Hogy barátok vagyunk, egyikünk se tagadta soha, de ez már az érzelmi regiszterbe tartozik, és mit sem változtat a dolog jogszerűségén. Vagy pedig diszkriminálnia kellett volna, esetleg elutasítania, mert a barátja vagyok?

Nem véletlenül nyilatkoztam, hogy kell tudni a megfelelő ajtón kopogtatni: ez a professzionalizmus velejárója, bárhol a világon.

[...]

K. D.: Pontosan kik döntöttek, és milyen szakmai legitimációval arról, hogy ez a 150 millió forint milyen módon szolgálhatja legjobban a fiatal magyar irodalom ügyét?

O. J. D.: Azok, akiknek a hatáskörébe tartozik: a Kormány és a megbízott minisztériumok, a maguk legitimációjával. Megjegyzem, én egyikkel sem voltam-vagyok jogviszonyban, a KMTG megalapításáig, 2015. december 10-ig nekem semmiféle jogviszonyom nem volt, ebből következően döntési jogom sem, velem csupán

konzultáltak időnként. Hogy rajtam kívül még kikkel és mit, velem nem közölték, feltehetőleg azért, mert a minisztériumok kommunikációja szigorú szabályok szerint történik. Úgyhogy én csak a magam gondolataiért, javaslataiért felelek, ezekre pedig szakmai tudásom és a szakmai múltam jogosít fel.

K. D.: Pontosan kik vesznek részt a Kft. munkájában, mióta, és milyen feladatkörben? Ha jól értem, te vagy felelős az irodalmi-szakmai részért, de nincsen aláírási jogod. Ha így van, kivel konzultálsz szakmai ügyekben (kivel konzultáltál össze?), és kiknek van aláírási joga? Felmerült Timár Alpár László neve ügyvezetőként, őt ki kérte fel, és milyen kvalitásai alapján hivatott ezt az eddig nem látott nagy összeget éppen ő kezelni? Milyen módon vett eddig részt a fiatal irodalom országos szintű ügyeiben? Kik lesznek még rajtuk kívül, és milyen státuszban a vezetőségben?

O. J. D.: A Kft. tulajdonosa a magyar állam, a tulajdonosi jogokat a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Hivatal gyakorolja. A megbízott portfólió-menedzserek irányítják a céget és bírálják felül az ügyvezetőt. Kilétükről nem vagyok hivatott informálni, ezzel a kérdéssel az MNV-hez kell fordulni. A Felügyelő Bizottságba Szentmártoni Jánost, Kránicz Gábort és Siliga Sándort nevezték ki. Az ügyvezetéssel Timár Alpár Lászlót bízták meg. Ő ügyvezető jogász, közgazdász és médiaszakember, fontos cégek vezetőjeként szerzett tapasztalatot mindhárom területen. A minisztériumok és az MNV az én javaslatomra kezdték el vele a tárgyalásokat és az ilyenkor szokásos átvilágítást.

Az összeg kezelése rendkívül komplex üzleti terv szerint történik, melyet a portfólió-menedzserek és az ügyvezető közösen készítenek, és az MNV szakosz-

tálya és vezetősége hagy jóvá. Ha ettől el akarunk térni, ugyanezt a hierarchiát kell végigjárnunk a változások engedélyeztetése végett. Azaz az ügyvezetőnek nem a fiatal irodalom országos ügyeinek metafizikájához kell értenie, hanem a joghoz meg a közgazdasághoz. A fiatal irodalom metafizikájához nekem mint megbízott projektvezetőnek kell értenem, valamint az általam vezetett oktatói és szervezői csapatnak.

[...]

K. D.: Miért nem kerestétek korábban a szakmai szervezeteket, miért csak a felháborodási hullámot követően (a múlt héten) találkoztál a FISZ és a JAK vezetőségével?

O. J. D.: Mint már fentebb említettem, az ügy gazdasági jellegéből adódóan a szakmai szervezetek nem illetékesek a KMTG vonatkozásában, mivel az nem a civil, hanem a gazdasági szférához tartozik. A fiatal írószervezetek legfeljebb az Előretolt Helyőrség Íróakadémia-projektben érintettek. De egyrészt ott van a jogviszony kérdése: amíg nem volt jogviszonyom, milyen alapon tárgyaljak? Másrészt: mi a tárgyalás alapja? Az, hogy rokon a projekt tevékenysége?

Van valamiféle levédett, kizárólagos joga a tehetséggutathoz vagy tehetséggondozáshoz bármelyik írószervezetnek? Másnak – például a magyar államnak – nincs joga ezzel foglalkozni? Netán konkurenciát jelentenénk egymásnak, és „föl kéne osztanunk a piacot”? Hiszen senki nem akadályozza meg őket, hogy ugyanazt a tevékenységet folytassák, mint eddig.

Az írószervezet, mint olyan, egy szakmai személy? Nem, nekünk nem „szervezeti tudásra”, hanem szakemberek tudására van szükségünk, akik persze lehetnek

tagjai bármely írószervezetnek, de nem a tagságuk, hanem a tudásuk alapján válogatjuk ki őket. [...] Mi nem szervezeti támogatást keresünk, hiszen nekünk megvan-meglesz a megfelelő infrastruktúránk. Ismétlem, a tudást nem szervezetektől, hanem szakemberektől várjuk, akikkel egyéni tárgyalásokat folytatunk.

És még egy nagyon fontos dolgot szeretnék elmondani: a pályázati kiírásoknak számos JAK- és FISZ-tag is megfelel. Aki pedig megfelel a kiírás kritériumainak, joggal és eséllyel pályázhat.

Az egyetlen tárgyalási alap tehát az, hogy miben tudjuk mi támogatni a fiatal írószervezeteket. Ugyanis ez is szándékunkban áll. A fiatal írószervezetek meg is tették az első lépést, egyelőre tagjaik informálásra kértek föl, amit a gyorsabban reagáló FISZ esetében meg is tettem, a JAK-tagokkal való találkozó pedig most szerdára van betervezve. Miután beindul a projekt, folytatjuk a beszélgetést.

[...]

K. D.: Miért gondoljátok, hogy a fiatal magyar irodalom „felfrissítése” leghatékonyabban egy ilyen íróakadémia keretei között valósítható meg? Mivel nyújtana ez az intézmény többet a plurálishoz, sokféle területen egyaránt hatékonyan dolgozó irodalmi szervezeteknél?

O. J. D.: Azért gondoljuk így, mert az írószervezetek által végzett tehetségekutatás és -gondozás nem rendszeres. Ne hasonlítsuk össze az írószemináriumokat, az időnkénti kurzusokat, némely szövetségi tag pályakezdők iránt tanúsított lelkes segítőkészségét egy rendszeres, hároméves, sokoldalú képzéssel, ahol nem kizárólag az írói kreativitást fejlesztik, hanem gyakorlati oktatás is folyik a tördelőszerkesztéstől a könyv- és lapszerkesztésig, az

előadóművészi képességek fejlesztésétől a vonatkozó jogi és pénzügyi felkészítésig (hiszen egy írónak folyamatosan szerződésekkel és számlaügyekkel is kell bajlódnia). Ebben a formában tudjuk biztosítani az esélyegyenlőséget, azaz ha egy tanyasi vagy egy kárpátaljai ifjú alkotóban motoszkál a tehetség, segítünk neki a távolságok áthidalásában, és leküzdhetővé tesszük számára a szociális helyzetéből fakadó nehézségeket.

Ha azt mondanád, hogy ezt megfelelő anyagiak birtokában egy írószervezet is meg tudná oldani, azt válaszolnám: lehet, de ilyen nagyságrendű anyagiakat az állam már nem bír civil szervezetekre, hanem a saját gazdasági felügyelete alatt tartja. Nem beszélve arról, mekkora skandalum lett volna abból, ha az állam az egyik vagy a másik fiatal irodalmi szervezetet bízza meg egy ilyen intézmény fölépítésével. Kettőt létrehozni pedig észszerűtlen pazarlást jelentett volna.

[...]

K. D.: A te elmondásod szerint óvodától főiskoláig himbálózik az oktatási struktúra, mely egész napos elfoglaltságot jelent a hallgatóknak és oktatóknak, illetve a kiszolgáló személyzetnek, és amelynek nyilván infrastrukturális igényei is igen nagyok (például ki fogja fizetni az irodákat, a tantermeket, a határon túli vagy vidéki tehetségek budapesti lakhatását?), tehát fenntartása még rövid távon is sokkal nagyobb összeget igényel, mint 150 millió forint, honnan fog további támogatásokat kapni? Ezt garantálja-e a Nemzeti Vagyongazdálkodó? És ha igen, milyen hatással lesz ennek az összegnek az előállítására a többi irodalmi célú forrásra?

O. J. D.: Senki nem mondta, hogy egész napos erőltetett menetet fog ez jelenteni,

és mindannyian összeköltözünk egy kasszába, vagy kommunát alapítunk. Miután megvannak a nyertesek, kidolgozzuk a tervet. Aki budapesti, azzal hét közben foglalkozunk, a vidékieknek hétvégi oktatást biztosítunk. A határon túliak a távolság függvényében havonta és szünetekben jöhetnek fel, és online-módszerekkel is részt vehetnek az oktatásban: ez ma-napság könnyen kivitelezhető. Béreltünk irodát, termeket és vendéglakást, ahol tizenöt embernek tudunk szállást biztosítani, de ha ennél többre van szükség, van lehetőség a bővítésre is.

Valóban, számítunk arra, hogy újabb összeget fektetnek a KMTG-be, de nem kell aggódni, hogy ez a kulturális alapoktól lesz elvonva, mert amint fentebb is kifejtettem: mi a gazdasági szférában mozgunk, mások a forrásaink.

K. D.: Azt írtátok, hogy a magántőkét is igyekeztek aktivizálni. Milyen formában képzelték ezt el? Kiket terveztek megkeresni? Vannak-e erről konkrét elképzeléseitek, akár eredményeitek e téren?

O. J. D.: Így van. Szándékunkban áll egy közhasznú alapítvány létrehozása is, ahol az 1 százalékok begyűjtésén kívül tehetős vállalkozók adományaira is számítunk. Az Előretolt Helyőrségnek az elmúlt két évtizedben igen jó eredményei voltak a magánmecenatúra megmozgatásában, nagy- és középvállalkozók is támogattak, igen tisztességes összegekkel. Úgyhogy vannak konkrét elképzeléseink, vannak már ajánlkozók is.

Megemlítenék még itt egy fontos forrást: az uniós alapokat. Mivel kft. vagyunk és rendelkezünk az önrészhez szükséges tőkével, igen jó eséllyel pályázhatunk európai pénzekre, az MNV-nek erre külön szakosztálya van.

K. D.: Miért nem lehet tudni még semmit arról, hogy kik fognak az iskolában oktatni? Így hogy várható el, hogy fiatal szerzők komolyan vegyék az egészet?

O. J. D.: Mindaddig, amíg a fölkerített oktató alá nem írta a szerződést, nincs jogviszonyban velünk, és nem tehetjük közzé a nevét. A szerződés is tervfüggő, nem olyan egyszerű, hogy amikor kedvünk támad, aláírjuk a papírost – egy komoly gazdasági tervezet még erre is kitér. A projektleírást, a pályázati kiírást és az oktatók nevét, életrajzát és portfólióját egyszerre fogjuk közzétenni, mikor az intézmény honlapját aktiváljuk. Ha valami közbe nem jön, még ezen a héten. Ezt követően a fiatal szerzők elkezdhetik tanulmányozni az anyagot és a pályázati kiírást, és eldönthetik, hogy komolyan veszik-e, vagy sem.

[...]

K. D.: Miért gondoltok, hogy a fiatal irodalom ügyét egy határozott esztétikai platformra építkező iskola jobban szolgálja, mint a plurális ízlést és irodalmi közeget eddig is hatékonyan kiszolgáló/létrehozó szervezetek (JAK, FISZ)? Miért kell, hogy az elmúlt két és fél évtized számos irodalmi köre közül épp az Előretolt Helyőrség (és holdudvara) kezében összpontosuljon ekkora tőke? Milyen szakmai referenciák biztosítják ezt a privilégiumot a számotokra?

O. J. D.: Többrendbeli nyilatkozataidnak számos alkalommal az Előretolt Helyőrség jelentőségét lekicsinylő íze volt. Az Előretolt Helyőrség egy egész holding működését hangolta össze. Ebben volt Könyvkiadó (= kft.), írószervezet (= egyesület), alapítvány, tehetségekutató kör (a Bretter György Irodalmi Kör), valamint egy idő

után hatalmasra nőtt irodalmi kávéház, a Bulgakov, amely kulturális központként működött, rendezvények és képzőművészeti kiállítások százainak adott otthont. A holdinghoz gyakran folyóiratok és más intézmények is társultak. Összehangoltan működött, és minden gazdasági társasági forma (kft., egyesület, alapítvány) lehetőségeit kihasználta. A holdingnak megfelelő felszereltsége volt, személygépkocsiktól kezdve mindenféle műszaki berendezésig, vendéglakástól előadótermekig, és jól kiépített logisztikája.

Ez a holding egész Erdélyre kiterjedt, de a határokon túlra is, és bár Kolozsvár volt a központja, rendszeresen vitte és népszerűsítette az irodalmat, még a legeldugottabb falvakba is.

Fizetett alkalmazottak és önkéntesek szerveztek, dolgoztak mindenfelé. Minden lehetséges pénzforrást megmozgattunk mindkét országban, de magunk is termeltünk, többet, mint amennyit megpályáztunk. Nemcsak kiadtuk a könyveinket, hanem igyekeztünk el is adni őket. Nem tudom, hogy a JAK vagy a FISZ hány olyan alkotót tud fölmutatni, akinek debütökötét újra kellett nyomni, és akinek 1000–2000 példányban fogyott el a könyve, de nálunk egy tucatnál is több ilyen volt. [...] Nem érzem úgy, hogy a teljesítményünk alatta maradna a két szervezetének, főképp, hogy a FISZ tevékenységében alaposan, közös könyvkiadás szintjén is részt vettünk. Inkább azt gondolom, hogy az anyaországiak egy részének vannak felületes ismeretei arról, ami ott történt. Arról pedig meg vagyok győződve, hogy logisztikában, rendszerben, menedzsmentben egyedülállóak voltunk az egész Kárpát-medencében, és most erre a tudásra van elsősorban szükség.

Ami a határozott esztétikai platformot illeti, totális tévedés és a téma felületes ismeretére vall. A Helyőrség égisze alatt

jól megférték a harsány, villoni figurák és a finom lírai alkotók, a népiesek és az urbánusok, a komoly filozófusok és a humoristák. [...]

K. D.: Ilyenkor szoktad azt írni, hogy nem tudhatjuk, nem lesz-e sokkal plurálisabb az iskola. Valóban nem tudhatjuk, hiszen nem mondasz semmit. Az iskola neve pedig eléggé afelé mutat, hogy itt a Helyőrség utódtípusáról van szó. Kérlek, cáfolj meg. Kik fognak tanítani nálatok, akik nem a ti körötökből jönnek, és kik a régi helyőrségesek közül? Az úgynevezett baloldali/liberális körből kértetek-e fel szerzőket tanítani? Ki mondott már igent?

O. J. D.: Mint említettem, előbb megvárjuk, hogy kik kerülnek be. A pluralitást az alkotók jelentik, nem az iskola, és az iskola nem akarja őket egyenarcúvá nevelni, egyrészt mert öntudatos írókat nem is lehet, másrészt meg épp az a célja, hogy minél több műfajban, minél jobb alkotók kerüljenek ki innen, mindannyian egyéni hanggal. [...] Az oktatók között valóban lesznek helyőrségesek, de nem azért, mert helyőrségesek, mert ugyanúgy FISZ-esek meg JAK-osok vagy Szépírók is. Hanem azért, mert jó írók és szakemberek. [...] Az oktatókat nem politikai alapon válogatjuk. A szakmai tudás nem politikai hovatartozás kérdése. Én a magam részéről ezt mindig is leszartam, és soha nem kérdeztem az Erdélybe meghívott vagy érkező kultúrvendégtől, aki a Bulgakovban vagy máshol föllépett, hogy mire szavazott. Ez magyarországi betegség, én pedig erdélyi vagyok, ahol azzal kezdjük az ismerkedést, hogy pálinkát töltünk a poharakba, nem pedig politikát.

Te is voltál a Bulgakovban, téled sem kérdeztem. De ha már ennyire firtatod, igen, nagyon szerettünk volna és továbbra is szeretnénk az „ún. baloldali/liberális körökből” is állandó és időszakos oktatókat

meghívni. Csakhogy ezt egyelőre épp ti, támadók akadályoztatok meg, mert ez idáig bárkit, akinek a neve fölmerült, azonnal letámadtatok. Ahogy nyilvános lesz az oktatók névsora, őket is szét fogjátok szedni, miközben pont ti voltatok, akik leszűkítettétek a válogatás lehetőségét, te magad is bojkottra szólítottad föl a szakmát.

Hogy aztán a fejünkhöz vágassátok, hogy kikből és miért válogattunk, miközben ebben a fázisban csak néhány bátor ember merte ezt vállalni, mert lehet sejteni, mi vár rájuk, és senki nem szereti, ha köpdösik.

Remélem, mielőbb bizonyosodnak mindenki számára, hogy politikától mentes, szakmai intézmény vagyunk, és ugyanazt akarjuk, mint minden normális magyar literátor: jó irodalmat művelni és azt népszerűsíteni.

Mi mindenesetre – ezt is meghirdetjük a kiírással együtt – várjuk bárki jelentkezését, aki oktatni akar és tud. És ha ti engeditek őket, majd jönni is fognak.

[...]

2018. JANUÁR

És még mielőtt visszakérdeznél

*Interjú Demeter Szilárddal, Magyarország legnagyobb példányszámú irodalmi magazinjának főszerkesztőjével*⁵ (részletek)

Tavaly nagyjából 550 milliót, idén már 1,4 milliárdot kapott az állami írópalántázó. Demeter Szilárd – az utóbbi időben

⁵ És még mielőtt visszakérdeznél. Interjú Demeter Szilárddal, Magyarország legnagyobb példányszámú irodalmi magazinjának főszerkesztőjével. Megjelent a DRÓT-on 2018. január 13-án. A teljes beszélgetéshez lásd <http://drot.eu/article/es-meg-mielott-visszakerdezn-el-interju-demeter-szilarddal-magyarorszag-legnagyobb> (letöltve: 2018. május 30.)

leginkább reflektorfénybe került erdélyi író, filozófus – lett a KMTG által grüндolt Előretolt Helyőrség című, 260 000 példányban – így a legnagyobb példányszámban nyomtatásban – megjelenő magyar irodalmi lap újdonsült főszerkesztője. Megkerestük Demeter Szilárdot, hogy megkérdezzük, ki ő, honnan jött, mi a véleménye a kortárs irodalomról, politikáról, és hogy mire kell és elég lesz-e az a pénz.

[...]

DRÓT: Az Origón megjelent egy interjú, melynek címe az volt, hogy „Országszerte kiterjeszti hadállásait az Előretolt Helyőrség Íróakadémia”. Miért ez a háborús retorika? Ki ellen háborúztok?

DEMETER SZILÁRD: Az érdektelenség ellen.

DRÓT: Kiknek az érdektelensége ellen, és ki vagy mi iránt?

D. Sz.: Szerinted ma hány embert hoz izgalomba egy ifjú tehetség debütökötete? Egyáltalán az, hogy van még kortárs magyar irodalom, ifjak és örökifjak küszködnek a képernyőmagánnal?

DRÓT: Azt írtad korábban, hogy „Az, hogy tudálékosan, egymás faszát szopva az igazság birtokosaként osztjátok az észt, még elmegy, jogotok van hozzá, eresszétek, a net sok mindent elbír. De az, hogy dögunalmasan írtok, megbocsáthatatlan.”⁶ Kikre gondoltál? Kik az észosztó véleményvezérek, akik ráadásul unalmasak?

⁶ Demeter Szilárd: Helyőrségesnek lenni. Megjelent: *Mandiner*, 2016. január 29. http://mandiner.hu/cikk/20160129_demeter_szilard_helyorsegesnek_lenni (letöltve: 2018. május 30.)

D. Sz.: Akkoriban elég sok irodalomtudor és literátor kifejtette a véleményét a témában, nem listáztam. Most legutóbb például Krusovszky Dénes blogjára hívták fel a figyelmemet a *Magyar Narancs* online felületén. Megpróbáltam végigszenvedni, de baromira untam, öntetszelgő okoskodás, amilyent már sok százat olvastam és szerkesztettem.

Úgyhogy inkább utánamentem Krusovszky online elérhető verseinek. Találtam kimagasló műveket is az elfogadhatók között, tehát akár jó költő is lehetne, ha ráfeszülne. De nem átütő tehetség (nem zseni), vagyis dolgoznia kell ezért. Sokat kell dolgoznia. Mert a mostani szintje alapján egy azok közül, akit halála után tíz perccel még az ellenségei is elfelejtenek. Innen kezdve számomra kevésbé érdekes a véleménye, mivelhogy nem látom azt a teljesítményt mögötte, ami miatt adnom kellene a véleményére. Ettől még lehetnének értelmes gondolatai, és feltételezem, hogy vannak is. Csak hát érdekesen kellene írnia, hogy el is olvassam.

DRÓT: Ez így azért meglehetősen sommás ítélet egy kortárs íróról. Mindig ilyen kategorikusan ítélkezel? Szerinted csak a zsenik méltóak arra, hogy a műveiket elolvassák és kiadják? Vannak ilyenek szerinted a magyar irodalom mai színpadán?

D. Sz.: A véleménynyilvánítás szabadságánálam előfeltételezi a véleményalkotás szabadságát. Hadd ítéljek úgy, ahogy akarok, legfeljebb nagyobbat tévedek, de az meg az én bajom. És nem azt állítottam, hogy csak a zsenik méltóak arra, hogy. Azt mondtam, hogy mivel nem kiemelkedő alkotó, ezért a véleménye számomra kevésbé releváns. Ha Spiró György, Bodor Ádám vagy Szilágyi István mond valamit, arra akkor is odafigyelek és elgondolkodom rajta,

ha egyáltalán nem értek velük egyet. Mert mögöttük ott van a teljesítmény, ami súlyt ad a szavaiknak. És még mielőtt visszakérdeznél: még azt sem feltételezem, hogy emiatt ők okosabbak lennének. Csupán arról van szó, hogy jobban megérdemlik az ember figyelmét. Az élet rövid.

[...]

DRÓT: Mit értesz azon, hogy „élni akarjuk az irodalmat” és hogy „vissza akarunk térni a saját kultúránk talajára”? A „szakma” szerinted eltávolodott ettől?

D. Sz.: Nem tenném meg. Leírtam, idéztétek, a többről lásd Esterházyt.

DRÓT: Többször kifejtetted, hogy téged nem érdekel a „körúton belüli irodalom”. Mit értesz körúton belüli irodalomról?

D. Sz.: Az intézményesült irodalompolitikát. Olyan, amilyen, nem akarom minősíteni, csak épp nem érint meg.

DRÓT: Az írószervezetekre és az utóbbi években megszüntetett támogatási rendszerre gondolsz? Szerinted vannak még a magyar irodalomnak intézményei? A KMTG nem ilyen?

D. Sz.: Én értem, hogy az „annál rosszabb a tényeknek” kényelmes szabadságharcos alapállás, de azért attól nem tekintenek el, hogy az általam ismert adatsorok szerint a magyar írószervezetek (most a négy nagyobbról beszéllek: Szépirok Társasága, Magyar Írószövetség, FISZ, JAK) 2010 után több pénzt kapnak, mint 2010 előtt; ugyanígy a folyóirat-támogatás összege is nagyobb, mint 2010 előtt, a könyvkiadásra is több jut. Vagyis a Fidesz-kormány alatt több pénz jut a magyar írószervezetekre, a magyar irodalomra. Biztosan nem ele-

gendő, de az, hogy több jut, az nem a megszüntetést jelenti az én értelmezésemben. Ami a kérdés másik részét illeti: ahhoz még újságíróként sem venném a bátorságot, hogy élve eltemessem az írószervezeteket, a PIM-et, az MMA irodalmi részét etc.

DRÓT: A Fidesz-kormány az eddigi 550 millió forint után újabb pénzt, 1,4 milliárd forintot ítél meg az Előretolt Helyőrségnek a 2017. december 27-i Magyar Közlöny szerint. Hogyan lehet követni ezeknek a közpénzeknek a sorsát? Mire kell ennyi?

D. Sz.: Azért tényyszerűsítsünk, mert sok félreértésnek lehet így elejét venni: a kormány a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft.-nek (KMTG) ítél meg 1,4 milliárd forintot – 2019 végéig. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia csak az egyik projektje a KMTG-nek. Emellett még számtalan más tevékenység is folyik a KMTG keretein belül (ami látszik: könyvkiadás és -terjesztés, illetve heti rendszerességgel megjelenő irodalmi-kulturális melléklet szerkesztése, a többről nem vagyok illetékes nyilatkozni).

Ez egy állami cég. Következésképpen minden év elején üzleti tervet kell készíteni, ezt követően minden fillér elköltését legalább háromszor ellenőrzik különböző állami szervek, minden év májusában le kell tenni egy szakmai és pénzügyi beszámolót az előző év megvalósításaira vonatkozóan. Ezek az infótörvény értelmében szabadon kikérhetőek. Ha jól emlélek, akkor az Átlátszó talán meg is dicsérte a KMTG-t, mert az egyik legeggyüttműködőbb állami cég.

DRÓT: A legnagyobb és legrégebbi és a legtöbb tagot felsorakoztató magyar írókkal és irodalommal foglalkozó szövetség, a Magyar Írószövetség mindösszesen 50 millió forintot

kapott az éves működésre (ugyanebben a 2017. december 27-i Magyar Közlönyben olvashatjuk), amikor az Előretolt Helyőrség 1 milliárd 400 milliót, míg az eddig sokak számára az ismeretlenség homályába burkolózó Erdélyi Médiatér Egyesület (EME) 1 milliárd 450 milliót. Mire pályázott a KMTG és az EME, hogy ilyen sokat kaptak? Milyen pályázat volt ez? Mit kell ezért az összegért letenni az asztalra?

D. Sz.: Nem vagyok felhatalmazva arra, hogy a KMTG nevében nyilatkozzam. Ugyanígy az Erdélyi Magyar Médiatér nevében sem tudok nyilatkozni.

DRÓT: Van-e, és ha igen, milyen összefüggés-összekapcsolódás az Előretolt Helyőrség (KMTG) és az Erdélyi Médiatér Egyesület között?

D. Sz.: A kettő az én személyemben ér össze, de ezenkívül az égvilágon semmi közük egymáshoz. A KMTG egy magyarországi állami cég, ahová én egyéni vállalkozóként, számla ellenében bedolgozom. Az Erdélyi Médiatér Egyesület egy erdélyi civil szervezet, amely az erdélyi médiatér alakítását stb. tűzte ki célul. Valóban van informális közöm hozzá. De erre nézvést exkluzív interjút ígértem az Átlátszó Erdélynek,⁷ tehát amíg az nem jelenik meg, nem tartom tisztességesnek bármit is mondani.

DRÓT: Milyenek a visszajelzések a 260 000 példányban „a körúton túli”, vidéki lapokban megjelenő Előretolt Helyőrség-mellékletre?

⁷ „Lesz saját portálunk több is, vertikális is, horizontális is.” Erre megy a másfél milliárdos sajtótámogatás Erdélyben. *Átlátszó Erdély*. Megjelent: 2018. január 15. <https://erdely.atlatszo.hu/2018/01/15/lesz-sajat-portalunk-tobb-is-vertikalis-is-horizontalis-is-erre-megy-a-masfel-milliardos-sajtotamogat-as-erdelyben/> (letöltve: 2018. május 30.)

D. Sz.: Az olvasói visszajelzések eddig pozitívak. Csak jelzésértékűen: már a negyedik lapszámunkban egy egész oldalas összeállítást tudtunk készíteni olvasóink által beküldött versekből. Amelyek egyébként nem rossz versek, sőt! És számomra csak ez a fontos, mármint az olvasók. Természetesen nem gondoljuk azt, hogy ne lehetne jobbá tenni a mellékletet, ezért tervezünk egy országos közvéleménykutatást, illetve elindulunk nyílt szerkesztőségi fogadóórákat is tartani.

DRÓT: Egyesek szerint ez a nyolc oldal valójában csak az erősen kormányoldali Magyar Idők kiterjesztése országszerte a Mészáros Lőrinc által amúgy is felvásárolt vidéki lapokra. Te mit gondolsz erről?

D. Sz.: Ezt még értelmezni sem tudom. Nem olvasom a Magyar Időket, pontosabban ugyanúgy olvasom, ahogy az Indexet vagy a HVG-t, szakmai alapon átfutok mindennap akár többször is a fontosabb médiumokon. Jelenleg az Előretolt Helyőrség irodalmi-kulturális melléklet tartalmáról szerkesztőségi értekezleteken döntünk, az égardta világon senki nem szól bele.

DRÓT: Orbán János Dénes a KMTG megalapítója, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia vezetője, mégis te lettél a főszerkesztője az Előretolt Helyőrség 260 000 példányban megjelenő mellékletének. Mi ennek az oka?

D. Sz.: Kellott valaki OJD mellé – aki sok egyéb mellett a kiadót viszi –, hogy legalább oszoljon az ütés. Az általatok hivatkozott origós interjúban elmondom. Idézem: „Olyan embert kerestünk a kiadvány élére, akit nem tudnak szétszedni szakmai nehéztüzérséggel. Sajnáltam volna azokat a kollégákat, akik az életüket tették fel az irodalomra.

Engem lehet löni, mert cseppet sem érdekel, hogy a szakma vagy bárki más mit gondol rólam. Eleve nem tartom magam írónak, az írás csak a hobbim és a szenvedélyem. Maga az írás öröm számomra, nem melegítenek sem a díjak, sem a vállveregetések, szóval nem tudnak kirúgni abból az úri klubból, ahová be se léptem.” És a többi. El lehet olvasni.

DRÓT: Mi a szereped a KMTG-ben?

D. Sz.: Ami nyilvánvaló: főszerkeszttem az irodalmi-kulturális mellékletet, illetve tanítok (filozófiát). A többi feladatkörömről a szerződéseim értelmében nem nyilatkozhatok, és én betartom a szerződéseimet.

DRÓT: Miért jó a magyar állampolgároknak, vagy úgy is mondhatjuk, hogy az adófizetőknek, akiknek a befizetett pénzéből 2017 végéből megítéltek 1 milliárd 400 millió forintot, hogyha az Előretolt Helyőrség megjelenik 260 000 példányban? Miért kell szerinted közel ekkora összeggel támogatni a foter.ro honlapot kiadó Erdélyi Médiatér Egyesületet?

D. Sz.: Az első kérdést nem tudom komolyan venni egy irodalmártól. Az, hogy 260 000 előfizető, tehát potenciálisan egymillió magyar heti rendszerességgel kortárs magyar irodalomhoz jut, a magyar irodalom szempontjából csak jó lehet, az olvasók is igényes tartalomhoz jutnak a celebhírek és a politikai aktualitások mellett, szóval win-win.

Egy picit azért megfordítanám a kérdést. Nem okoskodni akarok, csak vázolnám, hogy én hogy csináltam volna, és hogy csinálnám, ha azok helyében lennék, akik most minket támadnak. A regionális napilapok azelőtt is léteztek, hogy a Mediaworks felvásárolta volna azokat. Egy-szerű tartalomelemzéssel kimutatható

Halhányás

(láttam ilyet), hogy a ma magát ellenzéki-nek mondó balliberális holdudvar befolyása alatt voltak. Senki nem tiltotta meg egyetlen szereplőnek sem, hogy egy ilyen típusú mellékletet kitaláljon és megcsináljon.

Amennyiben a négy nagyobb írószervezet – a Magyar Írószövetség, a Szépírók Társasága, a JAK és a FISZ – egy ilyen típusú kiadványra pályázott volna a kormányhoz, akkor mérget vennék rá, hogy vagy az EMMI, vagy az NKA örömmel megfinanszírozta volna. De ilyen kezdeményezésről nem tudok. És most sem merülne ki abban a tevékenységem, hogy köpködök, felháborodok és követelözök. Van egy rakás ellenzéki független objektív portál, amelyek – egyébként politikai aktorként lépve a színtérre – szabadságharcos alapállásból tolják a kontentet. Valószínűsítem, hogy amennyiben az írószervezetek megkeresnék ezeket, hogy naponta szállítanának verset/rövidprózáat/irodalmi jegyzetet stb., ezek a szerkesztőségek helyet adnának – és még azt is valószínűsítem, hogy egy ilyen összirodalminak tekinthető programot a kormány támogatna.

Vinnyogás helyett egy kis munkával naponta többmillió elérést lehetne összehozni. Én ezt csinálnám. (Az Erdélyi Média-ter Egyesületre vonatkozó kérdés kapcsán várjuk meg az átlátszós interjút.)

DRÓT: Nem látsz némi ellentmondást? Az ellenzéki portálok jóval kevesebb pénzből tudnak gazdálkodni, ergo az irodalmi mellékletben megjelenő alkotásokért nem valószínű, hogy tudnának fizetni, hiába a többmillió elérés. Vagy nem így látod?

D. Sz.: Amikor azt mondtam, hogy azt is valószínűsítem, hogy egy ilyen összirodalminak tekinthető programot a kormány támogatna, ebbe azt is beleértettem, hogy a honoráriumot is tartalmazná a program.

DRÓT: A napokban jön ki huszonöt KMTG-s könyv. Szerinted nem borítja fel az Alexandra csődje óta amúgy is katasztrofális állapotban lévő magyar könyvpiacot, hogy ekkora állami támogatással jelenik meg egy piaci szereplő? Mi a véleményed a magyarországi könyvkiadás jelenlegi helyzetéről?⁸

D. Sz.: A magyar könyvpiac eleve fel van borulva. Két nagy konszern uralja az egészet (nemcsak a kiadást, hanem a terjesztést is), a nem hozzájuk tartozó kiadók könyveit iszonyatos árréssel forgalmazzák, ha forgalmazzák. Elég bemenni egy könyvüzletbe, körülnézni, és látható az a könyvpiaci politika, ami a nagyok előnyére és a kicsik kárára szolgál. Ezért viszont a kis kiadók vezetőit leszámítva senki nem tiltakozik. Valamiért az a sokat emlegetett szolidaritás nem működik azon írókollégák részéről, akik leszerződtek a nagyokhoz.

Az, hogy ma Magyarországon kiből lesz nagy és olvasott író, egyáltalán, hogy ki jut el az olvasókhoz, azt nem a mű minősége és nem a szakma dönti el, hanem a kiadó. Pontosabban: két konszern. Lehet, hogy ez a magyar író-társadalomnak megfelel, bár vannak ellenkező előjelű visszajelzéseink. Nekem például nagyon nem tetszik ez a gyakorlat. És ha ezen lehet változtatni, akkor én üdvözlöm.

DRÓT: Az ellenzéki közvéleményben elég erős konszenzus van arról, hogy a KMTG politikai érdekből, a jelenleg egy párt uralta kormányzat ideológiájának kiszolgálására alakult, ergo a szigorúan vett szakmaiság megint csak csorbát szenved, éppúgy, mint amikor az üzleti érdek diktálja, hogy ki legyen a sikeres író.

⁸ Vö. *Katasztrófa-helyzet van*. Videóinterjú a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének új elnökével, Péterfy Gergelyvel. DRÓT. Megjelent: 2017. június 10. <http://drot.eu/article/katasztrofahelyzet-van-peterfy-gergely-video> (letöltve: 2018. május 30.)

A fentiekben elég erős állításokat fogalmaztál meg az ún. balliberális írókról, meglehetősen harcias retorikával élsz, miközben nem tartod magad írónak, ám mégis könyveid jelennek meg. Milyen az igazi író szerinted? Aki nem politizál sem jobbra, sem balra? Van ilyen szerinted? A politikai vélemény feltétlenül kell hogy determinálja egy író életművét?

D. Sz.: Azt eddig nem tapasztaltam, hogy a KMTG-nek bármiféle ideológiát ki kellene szolgáltatnia. A közkeletű vélekedéssel ellentétben az Előretolt Helyőrség Íróakadémián nem kell vigyázzban állni egyetlen tekintély előtt sem, nem énekeljük

a Fidesz-himnusz (van ilyen?), dicsőítő verseket sem kell írni. Jó verseket kell írni, ennyi a feladat. Ha ez ideológia, ám legyen! Nem tudom, milyen az igazi író. Azt se tudom, hogy van-e ilyen. Kukorelly Bandi mondta valahol, hogy ő nem író reggel, délben, este, nem így ébred, hogy jaj istenem, író vagyok, nem így hámozza a hagymát. Az írónak ugyanúgy lehet politikai véleménye, mint egy péknek – és a magyar liberális elit felfogásával ellentétben én azt gondolom, hogy pont annyit is ér. Sem többet, sem kevesebbet.

[...]

A CSILLAGSZÁLLÓ az alábbi kérdéseket juttatta el Orbán János Déneshez és a KMTG irodájába. Lapzártánkig nem érkezett rájuk válasz, ha később mégis megválaszolnák őket, akkor közöljük:

- Mi adta az ötletet a KMTG tehetséggondozó megalapításához és mire volt szükség a KMTG beindításához?
- Elmúlt lassan két év a KMTG indulása óta. Pontosan mennyi tehetséget gondoztatok?
- Kik tanítottak nálatok?
- Milyen metodikával?
- Milyen eredményeket tudtatok felmutatni az első év után és mi az, amire most büszke vagy?
- Nagyon nagy vita volt a KMTG megalakulása körül, azért, mert azonnal több támogatást kaptatok, mint az összes írószervezet (JAK, FISZ, Írószövetség, Szépírók Társasága) együtt. Először 150 millióról, utána másfél milliárd forint állami támogatásról volt szó. Eddig összesen mennyi állami támogatást kapott a KMTG, és mire ment a pénz?
- Mit gondolsz a körülöttetek kialakult vitáról?
- A KMTG külön lapot ad ki a Mediaworks vidéki napilapjaiban, kétheti mellékletben. A lap főszerkesztőjével, Demeter Szilárddal készült interjúnkból (<http://drot.eu/article/es-meg-mielott-visszakerdeznel-interju-demeter-szilarddal-magyarorszag-legnagyobb-kiderult-hogy-kellett-valaki-ojd-melle-aki-sok-egyeb-mellett-a-kiadot-viszi->), hogy legalább oszlong az ütés. Neked lett elegend már a KMTG körül kialakult vitából, vagy nem bírtad az ütések?
- Mit gondolsz a KMTG ellenében létrejött Független Mentorhálózatról?
- Milyen terveitek vannak a KMTG-vel a továbbiakban?

Az összeállítást Weiner Sennye Tibor készítette

Marabu

Homo ludens

„Az emberi kultúra a játékban, játékként kezdődik és bontakozik ki” – írja Johan Huizinga. Ha ez így van, lehet-e jobb eszköze a kultúra megismertetésének, az oktatásnak, mint a játék? Az utóbbi években szerencsésen szaporodnak azok az iskolák, amelyeknek központi eleme a játék, az élmény, a szabadság. (És rengetegnek meg nem... De erről máshol.) A győzelem és a vereség élménye. A választás szabadságának lehetősége. A szerencse vagy sors szerepének felismerése. A játék örömforrás. Még ha veszítünk is, mert tanultunk valamit, és közben senki sem sérül.

Lencse Máté elsősorban pedagógusnak vallja magát, pedig szinte véletlenül lett az. A Pécsi Tudományegyetemen – mivel akkoriban még csak két szakra lehetett jelentkezni – a filmelmélet-filmtörténet mellett elvégezte a pedagógia szakot is.

Elsősorban a felsőoktatás pedagógiája kezdett érdekelni. Felvettek az ELTE-re PhD-re, de közben megismertem L. Ritók Nórát, az Igazgyöngy Alapítvány alapítóját is. Meghívott, hogy nézzem meg, mit csinálnak Toldon. Amikor 2012-ben megnéztem, kialakult bennem valami elképzelés, hogyan tudnék segíteni, és még azon a nyáron megvalósult három nyári tábor, amiből kettőben én is ott voltam, végül néhányan ott maradtunk, és kialakítottunk egy tanodát.

Az Igazgyöngy Alapítvány halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek, fiatalok és felnőttek számára igyekszik esélyt teremteni. „Komplex

programunkban az oktatás – családgondozás, közösségfejlesztés – intézményi együttműködés hármas pillére a meghatározó” – olvasható az alapítvány honlapján. A teljes modellfejlesztés terepe egy Told nevű, 300 fős, dél-hajdú-bihari zsákfalú, kilenc kilométernyire a keleti határtól.

Gyerekkorom nagy részét az Andrássy úti lakásunkban töltöttem – leszámítva a nyarakat. Legfeljebb kutyát sétáltattam. Egy-eként néha *Ki nevet a végén?*-t játszottunk, *Gazdálkodj okosan!*-t, *Hotelt*, talán *Rizikót* is. Nem voltam nagy társasjáték-rajongó. 2013-ban kezdtük kutatni azokat az eszközöket, amik segíthetnek Toldon. Akkor találkoztam Jesztl József szociálpszichológussal, aki több mint húsz éve alkalmazza a társasjátékot a pedagógiai képzés eszközeként. Amióta megismertem, a társasjátékot határozom meg szakterületemként és hobbiként is.

Mostanra magad is folyamatosan fejlesztesz társasjátékokat.

A cél az volt, hogy játszassuk a gyerekeket, akik ezen keresztül fejlődnek. Megtanulnak megfelelő döntéseket hozni, kockázatot vállalni, számolni, olvasni, kommunikálni. De nem úgy fejleszték játékot, hogy majd ezzel a gyerekek koncentrációját és memóriáját fogom erősíteni, az csak járulékos elem. Például a metrón utaztam, és a padlóján fel-alá gurult egy kivi. Én meg elgondolkodtam, vajon hol fog megállni. Ebből jött egy ötlet, kialakult a Kiwi nevű társasjáték, amiben több pontot szerez, akinek jó a memóriája és koncentrációja. Sok minden indíthatja be a fantáziámat. Születnek ötleteim, megkeresem a kiadókat, akik vagy kiadják, vagy nem. A Gémklubnál, az egyik legnagyobb hazai társasjáték-fejlesztő és -kiadó társaságnál jelent meg az *Űrcsempészek*, ami egy figyelemre, gyorsaságra alapuló taktikai reflexjáték. Most a Pagony Kiadónál megjelenés alatt áll egy Rumini-tematikájú kártyajátékom. A *Rumini* egy igen népszerű mese-regény-sorozat Berg Judittól. A játék nem feltételezi a könyv ismeretét, önmagában is működik. A társasjátékokra jellemző, hogy a gondolkodási mechanizmusáért az ötletgazda felel, és a kiadó rendeli hozzá a tematikát. Megmutatom papírfecnikkel, mindenféle eszközökkel a működési elvet, és ők „felöltöztetik”. Most az Igazgyöngygyel a DM drogériának fejlesztettünk egy napfényvédelemről szóló kooperatív társasjátékot, amit a rajzpályázatukon részt vevő óvodáknak adnak ajándékba. Tele vagyok félkész és kész ötletekkel, már tudom, mik jelennek meg 2019 karácsonyára, hiszen a fejlesztés, majd a gyártás is elég időigényes dolog.

A saját fejlesztésű Kiwi bevételéből a tanoda fenntarthatóságának biztosítása a cél

egy társadalmi vállalkozás keretében, de a vállalatoknak tervezett társasjátékok is egy igazgyöngyös szolgáltatás keretében valószínűnek meg, és ugyanezt a célt szolgálják.

Ezzel párhuzamosan és ettől függetlenül a tanoda szakmai vezetője is vagyok. Motivációt ad, hogy látom, mennyire fontosak és hasznosak a társasjátékok. Plusz öröm, ha saját fejlesztésű.

Milyen tapasztalataid vannak a különböző korúak és eltérő szociális helyzetűek kudarctűrésével, játékajándékoságával kapcsolatban?

Nem feltétlenül akar mindenki győzni. Vannak kooperatív játékok, és van, akit a játékelmény motivál. A versengéssel kapcsolatban sok kérdést kapok. Nem látok erre mintázatot, alkati kérdésnek tartom. Ha egy gyerek rosszul viseli a vereséget, azzal nem érdemes játszani? Vagy hagyjuk nyerni? Akár szülőként, akár pedagógusként az a feladatunk, hogy felkészítsük a gyerekeket ezen helyzetek megoldására. Nekem nincs annál jobb terepem, mint hogyha a gyerekek összevesznek a társasjáték keretében. Ha valamelyikük felcsattan vagy dühöng, legalább előttem történik, bele tudok avatkozni. A gyerekek sem viselik rosszabbul, mint a felnőttek. Nekem is fel tud menni a vérnyomásom egy-egy parti miatt. Nekem is feladatom ezzel megküzdni. Folyamatosan keresem azokat a helyzeteket, amikben tudom, hogy nem leszek jó. A gyerekeknél is alkalmazom, mert kudarcélményre, illetve annak feldolgozására van szükségük. Ha túl sok a kudarc, akkor sem hagyom nyerni, hanem mutatok neki olyat, amiben nagy eséllyel lesz sikerélménye. Megpróbáljuk megkeresni a motivációkat, és azokhoz igazítani az eszközöket. A többség szeret, sőt imád társasozni, és nincs olyan, aki kifutna a világból tőle. A táborban van,

aki egész nap játszik, és olyan is, aki csak egy-egy partihoz ül oda. Sokszor hallani, hogy „a mai fiatalokat csak a digitális dolgok érdeklik”, de nekem nagyon eltérő, pozitív tapasztalataim vannak ezzel kapcsolatban. Könnyedén lehet őket motiválni, hogy órákon át társasozzanak. Érdemes erre odafigyelni, és nem elintézni egy kézlegyintéssel! Reneszánszát éli a társasjáték. Például a Játszóház Projekt fiatal felnőtteknek szervez társasjátékos eseményeket, amiken több százan vesznek részt.

Zseniális társasjátékokat lehet kapni, de általában eszméletlen drágák. Régen jól el lehetett játszani golyókkal, gombokkal, kavicsokkal vagy kukoricaszemekkel... Élnek még ma is ezek a játékok?

Engem beszippantott ez a világ. Több száz játékot ismerek, egy csomót vásároltam, plusz a tanodai fejlesztések. Van számtalan olyan alapjáték, amit papírra rajzolt pályán kavicsokkal, gyufaszállal, ceruzával lehet játszani, vagy amit magyar vagy francia kártyával. Érdemes is ismerni ilyeneket, hiszen nem mindig van pénz.

A nyári táborok során a kultúrházban zajlanak a programok. Kikapolunk a színpadra negyven-ötven társasjátékot – a gyerekek kedvenceit, néhány újat, és néhányat, amivel szeretnénk, ha játszanának. A gyerekek válogatnak. Nem kell tisztában lenniük azzal, hogy mik a pedagógiai céljaink az adott játékkal. A választás örömeivel, az autonómiával máris láthatatlanul haladunk a pedagógiai célok felé.

Egy barátnőm egyszer azt mondta, nem fog mindenféle játékot vásárolni a gyerekének, csak ad neki két botot. Minél minimalistább egy játék, annál maximálisabb a lehetőség, amit ki lehet hozni belőle. Te mit gondolsz erről?

Nyilván van olyan gyerek, és van olyan kor, ahol ez működik. De cél kérdése is: a kreativitását akarom fejleszteni, hogy bármiből bármit lehet? Ennek is meg kell adni a teret, a szabad játék nagyon fontos, de nem gondolnám, hogy ez az egyetlen helyes irány. Ha egy társasnak vannak szabályai és alkatrészei, attól még nem ördögtől való, és a kreativitást is fejleszti. Két bot nem tanít meg olvasni, szöveget érteni vagy egyéb kompetenciákat.

Ugorjunk egy nagyot térben és időben! A tanodátokban a kezdetektől nagy hangsúlyt kap az online oktatás.

Told nagyon messze van, nehezen megközelíthető. A pedagógusok jellemzően budapestiek. Kezdetektől fontos szempont a spórolás, például az útiköltségen. Az online oktatás a személyes pedagógia kiegészítése. Leültetjük a gyerekeket a Skype elé, felhívjuk az önkéntest, és 40-60-80 percet közösen tanulnak. Minden foglalkozásterünk – azt is, amit személyesen végzünk el – digitálisan készítjük és használjuk közösen szerkeszthető Google Docs formában. Igyekszünk kerülni a papírpazarló nyomtatást.

Mikor és mit tanulnak a gyerekek?

Szerdától szombatig van nyitva a tanoda; jelenleg 30-35 diákunk van, akik a szomszéd városban járnak iskolába. Nekik abban segítünk, amiben hátrányaik vannak: olvasási motiváció, szövegértés, matematika, természettudományok... Minél korábban szeretnénk megkezdni a hátrányok leküzdését, így óvodásokkal is foglalkozunk. Esténként a nagyobbaknak szervezünk foglalkozásokat, vagy közösségi programok vannak. Idén pénzügyi tudatosság, vállalkozási projektet is tartunk.

Van egy negyvenes éveiben járó asszony, aki esti iskolában próbál leérettségizni. Az alapítvány munkatársaként kapott hozzá motivációt. Őt is segítjük a tanodában. Változó közösségi programokat és visszatérő projekteket valósítunk meg: csapatépítés, disputa, bármi olyan tevékenység, amely során tudunk beszélgetni... Dekorálunk ünnepekre, főzünk. Sokféle ember jön, akik már vagy még nem csatlakoznak a tanodához. Kapnak egy kis tanodai szocializációt, legközelebb biztonságban fogják magukat érezni. A tanoda egy lehetőség, nem kötelező. Akkor jönnek a diákok, ha valóban motiváltak. Még aki beiratkozott, az is mondhatja, hogy jó idő van, inkább elmegyek pecázni...

A tanoda oldalán, a ped2.hu-n számtalan saját fejlesztésű vagy a keresések során felbukkant és hazai verzióra alakított játékot találunk. Egy részüknek a kellékei letölthetők vagy saját eszköztárral megoldhatók. Ajánlanál néhányat ezek közül?

Inkább azt javasolnám, hogy böngésszen bátran mindenki, hiszen én nem tudhatom, hogy kinek mire van szüksége. Viszont tényleg igyekszünk mindent megosztani, elérhetővé tenni, fontosnak gondoljuk, hogy hasonló munkát végző szervezetek,

projektek, emberek így is támogassák egymás munkáját.

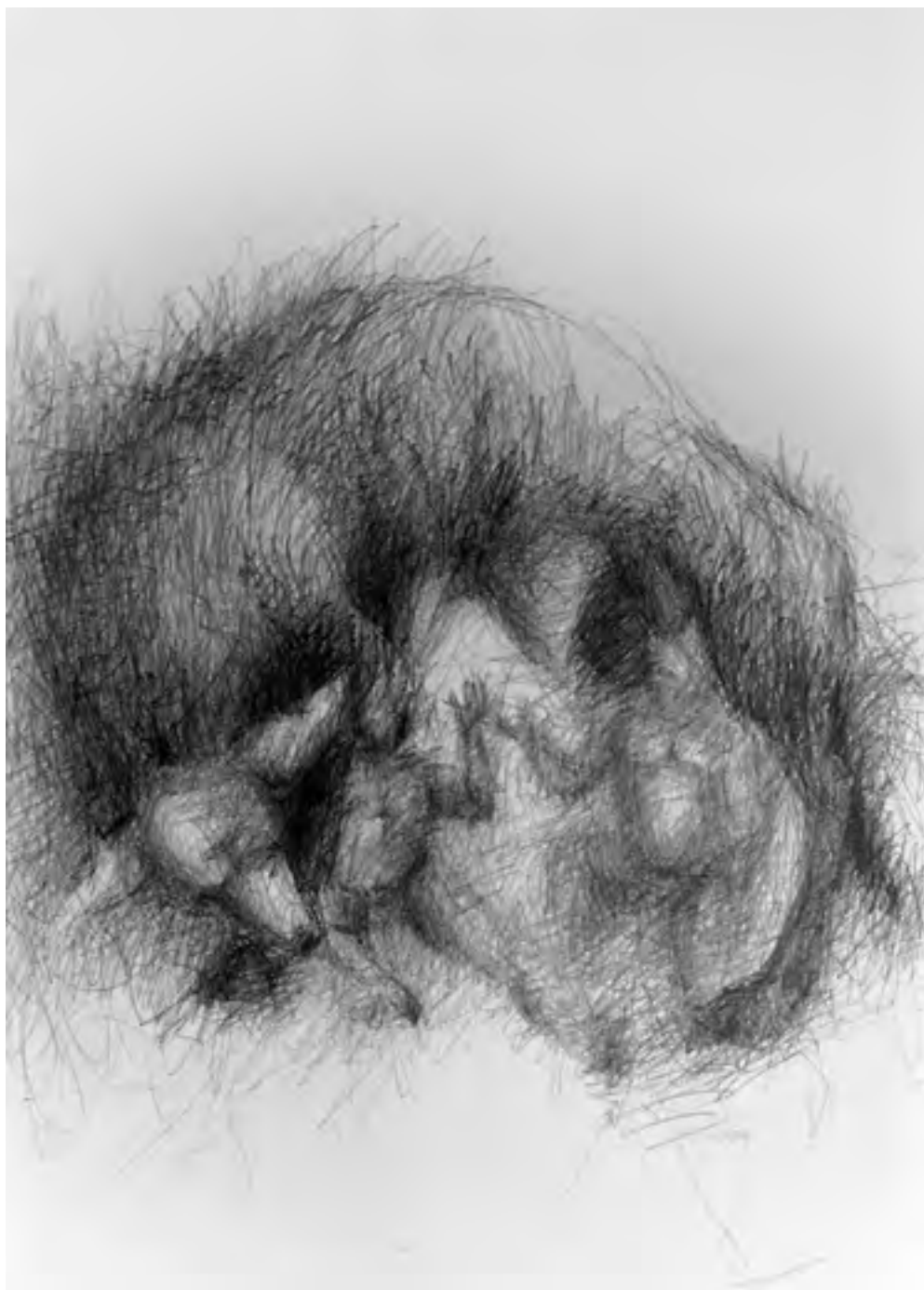
Végül ajánlanál olyan játékot, amit akár a cikk elolvasása után egyből ki is tud próbálni az olvasó?

Mi a PIG-től indultunk, ami egy dobókockás játék. Mindössze ceruza és papír kell még hozzá. A játékos elkezd dobni a kockával, az eredményt pedig fejben összeadja. Minden dobás után lehetősége van megállni, és lejegyezni az összegyűjtött pontjait, így azok már nem vesznek el. Vagy folytathatja, azonban, ha egyest dob, elveszíti az abban a körben gyűjtött pontjait. Az nyer, akinek előbb összegyűlik száz pont. Lehet fordítva is játszani, amikor a száztól kivonással a nulla a cél. Gyakoroljuk a fejben számolást, miközben remekül szórakozunk, kockázatot elemzünk, döntéseket hozunk. Vagy ajánlhatom a NIM-et, ami egy kétszemélyes stratégiai játék kavicsokkal. Két vagy több kupacba rendezünk néhány kavicsot, a játékosok felváltva emelnek el annyit és abból a kupacból, ahogy jónak látják. A cél az utolsó kavics elvétele, vagy más verzióban épp ennek az elkerülése.

Az interjút László Anikó készítette

Belengetve

Volunteer Galgo

BALOGH FLÓRA

A legszebb róka a világon

Sziasztok! A nevem Rozi. Rókalány vagyok. Elmondom nektek, miért szeretem, hogy vörös a bundám.

Sokáig nem foglalkoztam a bundám színével, hiszen mi, rókák vörösek vagyunk, és kész. Minden reggel kibaktatok a tisztásra, az nekem a játszótér. Ide jönnek a barátaim is: rókák, borzok, nyestek. Igen ám, de más állatok is vannak a tisztáson. Egyik nap épp a hatalmas tölgyfa alatt kergetőztünk, amikor fejen talált valami.

– Au! Ez nagyon fáj! Mi volt ez?

– Nem kéne úgy hangoskodni, vörikém!

Egy pökhendi szarka röhögcsélt a fán madár barátaival. Ő dobott fejbe egy makkal.

– Nézd már, mit keres itt egy répa? Majd mindjárt jól megcsipkedem – rikoltozta a szarka.

– Kááár lenne ezért a szép bundáért, inkább hempergessük meg a dagonyában, hogy rendes színe legyen! – tette hozzá a varjú.

Persze a fa tetejéről könnyű csúfolódni, de közelebb nem jöttek, féltették a tollkabátjukat. Gyorsan elkészöntem a barátaimtól, hogy nekem most már mennem kell haza, és elszaladtam.

Miért nem lehetek én is rendes színű, mint minden más állat az erdőben? Nem láttam a könnyeimtől, amikor hirtelen megbotlottam, és átestem valamin.

– Nem látsz a szemedtől?

– Ne haragudj, nem láttalak. Nem akartam rád lépni!

– Máskor figyelj oda, nehogy felhasítsam azt a hivalkodó bundádat! – kiabált a szarvasbogár, de már alig hallottam, mit mond.

Szaladtam, nyakamban a lábam. Hát én mindenki szerint csúnya vagyok? Megálltam a pataknál. A csobogó melletti vízgyűjtőnél megláttam a tükörképemet, és zokogni kezdtem.

– Miért sírsz, kis róka?

Egy kismadár szállt le mellém.

– Mert csúnya vagyok, vörös vagyok. Kicsúfolt a szarka, a varjú, a szarvasbogár, mindenki...

– Nézz rám, kis róka. Nézd, nekem is vörös a tollam. Mégsem sírok, sőt örülök, hogy ilyen szép, díszes a ruhám. Járok a városban is olykor. Ott, képzeld, a vörös a legnagyobb divat.

– Tényleg? – kérdeztem, bár nem tudtam, mi fán terem a divat.

A vörösbegy olyan kedvesen trillázott, hogy kezdtem megvigasztalódni. Megköszöntem, amit mondott, és hazamentem. Otthon azért bevacoltam magam a lyukba, és estig törtem a fejem, hogy most akkor szép vagyok, vagy csúnya. Végre hazajött anya is, és megbökdösött a nedves orrával.

– Mi a baj, Rozikám? Bántott valaki?
– Semmi baj, anya. Csak nem biztos, hogy szeretnék róka lenni. Miért nem születtem legalább északon, mint az unokatestvéreim?
– Aztán az miért lenne jó? Mindig fázni, hóban járni?
– Mert akkor legalább fehér lehetnék... – sóhajtottam.
Anya elmosolyodott, és körbeölelt hosszú, bolyhos farkával.
– Szerinted én szép vagyok, kislányom?
– Anya, te vagy a legszebb a világon!
Képzeld el, Rozikám, hogy te ugyanolyan vagy, mint én, csak kicsiben. Ezek szerint egyformán szépek vagyunk. Nekem pedig te vagy a legszebb a világon. És lehetne bármilyen színű a bundád, nekem akkor is te lennél a legédesebb, a leggyönyörűbb.
Nem érdekelt már, ki mit károgtat-csacsogott nekem, csak anya ölelése számított. Összebújva aludtunk el, a két legszebb róka a világon.

Skandinávok

LAKATOS ISTVÁN

Ha ma élne, Anne Frank
mémeket posztolna

Ari Folman–David Polonsky: Anne Frank naplója (Park, 2018)

Nehéz érdemben beszélni az *Anne Frank naplójáról*, mert nem lehet nem úgy olvasni, hogy tisztában vagyunk vele: amint megszakad a szöveg, szerzője nemsokára már halott. Tiszteletlenség, sőt fölösleges magáról a szövegről, stílusáról, gondolatiságáról írni, hiszen mégiscsak egy kislány írta, aki ugyan két éven keresztül élt lehetetlen körülmények között, elzárva a világtól, de ugyanazok foglalkoztatták, mint bármelyik lány kortársát, és noha később író szeretett volna lenni, sokszor ugyanolyan sután, túlcifrázva fogalmazta meg a gondolatait életről, halálról, szerelemről.

Ari Folman és David Polonsky az *Anne Frank Alapítvány* megbízásából adaptálta képregényre a naplót, és a magyar változatban Bernáth István fordítását használták fel. Egy jó feldolgozás megtartja az eredeti szellemiségét, ugyanakkor hozzá is tesz, és a szerzőpáros maximálisan kihasználja a műfaj sajátosságait – a végeredmény egyszerűen fantasztikus.

A rajzstílusról már egyértelműen látszik, hogy a képregény a fiatalabbakat célozza meg (direkt nem gyerekeket írok), ezért fontos szerepet játszik a humor is. Anne szörnyű időben élt szörnyű helyen, de ugyanolyan kiskamasz volt, mint bárki más, ugyanazok a kérdések foglalkoztatták, mint akármelyik tizenévest. Ha ma élne, nyilván nem naplóba jegyezné fel a gondolatait, hanem Facebookon vagy Instagramon osztaná meg. Ennek a kommunikációnak pedig az egyik legsajátosabb vonása a mémek használata. No, nem a kismacskás és naplementés álbölcsességekre kell gondolni, hanem az olyan képekre, képsorokra, amelyek a kamaszos dacot, cinizmust fejezik ki. (Bár ma már az úgynevezett felnőttek is előszeretettel fejezik ki ezekkel magukat, de hát sokszor nem marad más a körülöttünk lévő, egyre abszurdabb valóság megragadására, mint egy-egy ilyen hülye poén. Ilyen a nálunk is népszerű Sarah Andersen *Sarah's Scribbles* sorozata, amely egyértelműen a mémek elterjedésének köszönheti a létét, hiszen stílusa, humora, felépítése azokat idézi.) Törvényszerű volt tehát, hogy a pár kockás képregények némelyik darabja maga is mémmé váljon. Ezt a könnyen fogyasztható, ám szellemes mémkultúrát használja fel Folman és Polonsky, hogy a szimbólummá és ezáltal valamelyest távolivá vált Annét közelebb hozza a mai olvasókhoz.

De ne higgyük, hogy valami olcsó, felszínes viccelődés lett a végeredmény. A képregény tökéletesen tiszteletben tartja a naplót, óriási szívvel és bájjal mutatja be Anne utolsó két évét. Tényleg vicces, ahogy a kócos, karikás szemű Annét összehasonlítják „mindenben tökéletes” nővérével, vagy amikor az egyhangú étkezésről van szó, képekben. A borzalmas Van Daan asszonyból – akit Anne különösen ki nem állhat – már a képek is bolondot csinálnak: Őnagysága legbecsesebb kincsét, egy porcelán

éjjeliedényt szorongatva költözik be a Hátsó Traktusba, és mintha csak a pimasz Anne rajzolta volna, az asszonyság rendre a bilijén üldögélve, onnan okoskodva bukkan fel a képregény lapjain.

A szerzőpáros maximálisan kihasználta az előnyt, miszerint a képi világ többet nyújthat az írott szövegnél. A Hátsó Traktusnál látványos keresztmetszetben láthatjuk, melyik lakó hol húzza meg magát; amikor pedig Anne arról ír, mennyire unalmas, hogy mindenki folyton saját magát ismétli, a szereplők felhúzható játékokként jelennek meg. Miközben az egyhangú mindennapokról ír, a kislány álomvilágba menekül, és fantáziálásai rendre megelevenednek a képregény lapjain. Amikor a többiek a fejéhez vágják pimaszságát és tiszteletlenségét, a kislányt Munch *Sikolyába* rajzolva látjuk, ugyanakkor ő egészen másként tekint magára, és Klimt Adele Bloch-Bauerről készült portréját megidézve, fennhéjázás nélküli, büszke nőként mutatja be magát. Elképzeli magát szabad, felnőtt nőként, sikeres íróként, aki szép ruhákba öltözik, végre teleeszi magát, férjhez megy. Ám amikor a valóságban is szerelmes lesz a padláson élő Peterbe, sajnos megbicsaklik a szerzők magabiztossága.

A feldolgozás nem tartalmazza a napló meredekebb részeit: nem tér ki Anne ébredő szexualitására; a kamaszszerelm afféle éteri, csodálatos dolog marad – ez mintha kifogott volna az alkotókon. Korábban is teljes oldalakat idéztek a naplóból, de a kötet vége felé egyre többször élnek ezzel a fogással. Egy kislány életrajza nyilván teljesen máshogy fejezi ki magát, mint írásban, és a napló stílusa egyszerűen nem illik ahhoz a figurához, akit addig megismerhettünk. Persze ugyanaz az Anne, de a cserfes, beszólogató, imádnivaló kamasz lány sutácska, nemritkán patetikus naplóbejegyzéseit mintha valaki más írta volna. De ugyanezt érezni az anyjával való konfliktusában is: sokszor ír arról, mennyire nem kedveli, de a dramatizált részekből egyszerűen nem derül ki, hogy a nővérével való folytonos összehasonlítgatásból fakadó dacon túl mit vétett az anyja, hogy Anne annyira gyűlöli őt.

A Hátsó Traktus lakóinak tragédiáját a kötet utószavában írják meg – az alkotók elkövethették volna azt a hibát, hogy hatásvadász módon magát a képregényt Anne és a többiek halálával fejezik be. De szerencsére nem tették, és úgy marad meg bennünk ez a kislány, amilyen életében volt.

Más nem is kell egy alapvetően remekül sikerült feldolgozáshoz.

ARI FOLMAN-DAVID POLONSKY

Anne Frank naplója

(részlet)

